

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

Evidenčné číslo 2121105

**ÚČINNOSŤ NÁSTROJOV FIŠKÁLNEJ POLITIKY A JEJ
VÝZNAM V EKONOMICKOM RASTE SR**

2010

Alena Bukovová, Bc.

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU**

**ÚČINNOSŤ NÁSTROJOV FIŠKÁLNEJ POLITIKY A JEJ
VÝZNAM V EKONOMICKOM RASTE SR**

Diplomová práca

Študijný program:	Ekonomika podniku
Študijný odbor:	3.3.16. Ekonomika a manažment podniku
Školiace pracovisko:	Katedra ekonomiky
Školiteľ:	prof. Ing. František Kuzma, PhD.

Nitra 2010

Alena Bukovová, Bc.

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Alena Bukovová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Účinnosť nástrojov fiškálnej politiky a jej význam v ekonomickom raste SR“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 09. apríla 2010

Alena Bukovová

Abstrakt

Diplomová práca s názvom „Účinnosť nástrojov fiškálnej politiky a jej význam v ekonomickom raste SR“ je zameraná na fiškálnu politiku ako jednu z najvýznamnejších oblastí makroekonomiky a hospodárskej politiky, na pôsobenie a účinnosť nástrojov fiškálnej politiky, ktoré v konečnom dôsledku významne ovplyvňujú celkový stav národného hospodárstva každej krajiny, a ktoré by sa mali aplikovať za účelom stabilizácie a ekonomického rastu krajiny. Na základe názorov a teórií, zaoberajúcich sa touto problematikou bolo cieľom poukázať na význam a úlohu nástrojov fiškálnej politiky v ekonomickom raste, prostredníctvom dostupných materiálov charakterizovať daňovú reformu v Slovenskej republike, porovnávať s predchádzajúcim daňovým systémom na Slovensku a poukázať na účinnosť zavedenia novej rovnej dane najmä na ekonomiku štátu z pohľadu makroekonómie. Práca je rozdelená na niekoľko častí. Úvodná časť je venovaná vymedzeniu základných pojmov, teoretickým prístupom a rôznym názorom k danej problematike. Daňová reforma, príjmy a výdavky štátneho rozpočtu, daňová sústava, verejný dlh a mnohé ďalšie pojmy a ich význam vo fiškálnej politike sú taktiež súčasťou tejto práce. Záver je venovaný analýze príjmov a výdavkov štátneho rozpočtu, vývoju makroekonomických ukazovateľov a súčasnému makroekonomickému vývoju Slovenska. Súčasťou tejto práce je poukázanie na fiškálnu, t. j. rozpočtovú politiku ako vládny program, ktorý zahŕňa nákup tovarov a služieb na jednej strane, výdaje a transferové platby na strane druhej a zároveň určuje rozsah a typ daní. Fiškálna politika je politika, ktorá využíva na reguláciu ekonomiky štátny rozpočet, ktorý môže byť zameraný na podporu rozmachu ekonomiky, či už priamymi investíciami štátu, alebo podporou súkromných investícií a vytváraním priaznivých podmienok pre investície. Fiškálna politika je činnosť štátu spojená so štátnym rozpočtom, a tým aj daňovým systémom, zameraná na stabilizáciu a rast ekonomiky.

Kľúčové slová

hospodárska politika, ekonomický rast, fiškálna politika, vláda, nástroje fiškálnej politiky, štátny rozpočet, štátne výdavky, dane.

Abstract

This diploma work named „The efficiency of fiscal policy tools and their effect on economic growth in SR” is focused on fiscal policy as one of the most important areas of macroeconomics and economics policy. It is also centered on how efficient the various fiscal policy tools are because they have significant effect on overall state of country economics and they should be used to establish and maintain stability and economic growth in the country. Based on ideas and theories dealing with this issue the aim is to point out the significance and role of fiscal policy in economic growth, to describe the tax reform in SR using accessible materials, to compare the new tax system with the old one and to point out the effects of the new flat tax on state economics in macroeconomic area. The work is splitted into several parts. The introductory part defines the basic terms, theoretic approaches and various points of view on this subject. The next part is dealing with fiscal policy of Slovak republic after the transformation and joining the Europe union. The tax reform, income and expenses of the state budget, tax system, public debt and many other terms with their importance in fiscal policy also make a part of this work. The final section analyzes income and expenses of the state budget, macroeconomic indexes trends and the current macroeconomic trend of SR. This work describes the fiscal policy i.e. budget policy as a government program, which includes purchase of goods and services, expenses and transfer payments on the other hand and at the same time defines the range and the type of taxation. Fiscal policy is a policy which uses the state budget for economy regulation. The state budget can be targeted on economy development support either through direct government investments or through promoting private investments and creating fair conditions for investments. Fiscal policy is a government activity connected with state budget and taxation, which is focused on economy stabilization and growth.

Key words

economic policy, economic growth, fiscal policy, government, instruments of fiscal policy, state budget, expenses of the state, taxes.

Obsah

Obsah	5
Zoznam skratiek a značiek.....	7
Úvod	8
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky.....	10
1.1 Hospodárska politika	10
1.2 Fiškálna politika	13
1.2.1 Typy fiškálnej politiky	16
1.2.2 Nástroje fiškálnej politiky	19
1.2.3 Fiškálna politika v EÚ	21
1.2.4 Fiškálna politika v čase krízy.....	23
1.3 Štátny rozpočet	24
1.3.1 Členenie štátneho rozpočtu	26
1.3.2 Rozpočtové zásady.....	27
1.3.3 Rozpočtové pravidlá	28
1.4 Dane a daňová sústava.....	29
1.5 Ekonomický rast.....	32
2 Cieľ práce.....	36
3 Metodika práce a metódy skúmania	37
4 Výsledky práce a diskusia	40
4.1 Fiškálna politika SR	40
4.1.1 Pravidlá fiškálnej politiky v EÚ a záväzky SR v tejto oblasti	42
4.1.2 Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2008 v oblasti verejných financií.....	44
4.2 Štátny rozpočet SR	45
4.3 Daňový systém a daňová sústava SR	49
4.3.1 Daňová reforma v roku 2004	49
4.4 Vývoj makroekonomických ukazovateľov SR.....	55
4.4.1 Hrubý domáci produkt (HDP)	55
4.4.2 Inflácia	56
4.4.3 Nezamestnanosť	58
4.4.4 Platobná bilancia.....	59

4.4.5	Porovnanie hodnôt makroekonomických ukazovateľov a daňových príjmov v súvislosti so zmenou daňového systému	60
Záver		63
Zoznam použitej literatúry		66
Prílohy		70

Zoznam skratiek a značiek

AD – agregátny dopyt

AS – agregátna ponuka

b. c. – bežné ceny

DPH – daň z pridanej hodnoty

e – multiplikátor vládnych výdavkov

ECB – európska centrálna banka

EMÚ – hospodárska a menová únia

EÚ – Európska únia

GDP – hrubý domáci produkt

GNP – hrubý národný produkt

HDP – hrubý domáci produkt

HICP – harmonizovaný index spotrebiteľských cien

HNP – hrubý národný produkt

k_1 – rozšírený výdavkový multiplikátor

MPC – hraničný sklon k spotrebe

NH – národné hospodárstvo

P- miera inflácie

s. c. – stále ceny

ŠR – štátny rozpočet

t – daňový multiplikátor

U – miera nezamestnanosti

VZPS – výberové zisťovanie pracovných síl

Úvod

Fiškálna politika, jej ciele a nástroje sú jednou z najdôležitejších súčastí hospodárskej politiky, ekonomickej stability a ekonomického rastu každej krajiny, v ktorej sú uplatňované princípy trhovej ekonomiky.

Nestabilitu trhovej ekonomiky a nutnosť používania fiškálnej politiky (zásahy vlády) ku stabilizácii makroekonomiky zdôrazňovala už keynesianska teória. Cyklické kolísanie hospodárstva vedie k nezamestnanosti, k nestabilite hospodárskeho rozvoja a ďalším problémom. Z tohto dôvodu musí štát zasahovať a riadiť hospodárske procesy.

Stav národného hospodárstva každej krajiny je výsledkom pôsobenia rôznych nástrojov hospodárskych politík, ktoré sa vzájomne prelínajú a dopĺňajú. Nemožno ich posudzovať celkom izolovane, ale treba ich vidieť aj v kontexte iných politík národného hospodárstva. Fiškálna politika patrí medzi najvýznamnejšie oblasti makroekonomiky. Jej pôsobenie je veľmi rozsiahle a vplyva na mnoho makroekonomických ukazovateľov a celkovú stabilitu a ekonomický rast krajiny. Veľký význam má najmä pre krajiny, ktoré sú členmi hospodárskej a menovej únie, nakoľko tieto krajiny sa zaviazali riadiť určitými pravidlami, ktoré platia v rámci takéhoto zoskupenia. Členstvo v menovej únii znamená pre krajinu stratu nezávislej menovej politiky, takže členská krajina nemôže používať nástroje monetárnej politiky na nastolenie rovnováhy v ekonomike. To znamená, že stráca jednu z veľmi dôležitých makroekonomických politík.

Existuje veľmi veľa rôznych názorov a teórií na fiškálnu politiku, ktoré sú neraz nejednotné a neoverené praxou. Využívajú sa aj rozličné ekonomické modely, na základe ktorých sa ekonómovia snažia predvídať budúci vývoj národného hospodárstva. Základným východiskom je však vždy štátny rozpočet a snaha o jeho vybilancované saldo, tzn. rovnováhu medzi celkovými príjmami a výdavkami, čo v súvislosti s existenciou hospodárskych cyklov môže balansovať na rôznej úrovni. Hlavným zdrojom príjmov štátu sú príjmy z daní a preto je veľmi dôležité venovať značnú pozornosť oblasti nastavenia daňového systému a snahe pre určenie optimálneho daňového zaťaženia (výšku daňových sadzieb), čo má v konečnom dôsledku vplyv na väčšinu makroekonomických procesov a makroekonomických ukazovateľov.

Pôsobenie nástrojov fiškálnej politiky môže vykazovať proticyklický charakter a mala by reagovať na národné potreby danej krajiny. S jej použitím však súvisia určité limity, resp. pravidlá, ktoré sme sa ako členská krajina EÚ zaviazali dodržiavať a ktoré

sú upravené v princípoch stanovených tzv. Paktom stability a rastu. Jedná sa napríklad o zabránenie nadmernému deficitu verejných financií. Vývoj príjmov a výdavkov verejných rozpočtov je sledovaný medzinárodnými inštitúciami a agentúrami, ktoré určujú rating a celkové postavenie krajiny v medzinárodnom porovnaní. Od tohto postavenia sa následne odvíjajú možnosti rozvoja celého národného hospodárstva.

Problematika ekonomického rastu krajiny vyplýva aj z nutnosti prispôbovať sa procesu globalizácie vo svete a integrácie svetovej ekonomiky. Rast konkurencieschopnosti a výkonnosti ekonomiky sú nevyhnutnou súčasťou rastu celkovej životnej úrovne obyvateľstva krajiny. Hlavným ukazovateľom ekonomického rastu je úroveň hrubého domáceho produktu (HDP), ktorý však úzko súvisí s ďalšími makroekonomickými ukazovateľmi ako sú inflácia, zamestnanosť, obchodná bilancia a ďalšie. Všetky tieto ukazovatele majú súvis aj s uplatňovaním a účinnosťou jednotlivých nástrojov fiškálnej politiky a základnou úlohou štátu je ich optimalizácia.

Súčasné prejavy svetovej finančnej krízy vytvárajú tlak na použitie fiškálnej politiky na zmiernenie jej dôsledkov a súčasne otvárajú diskusiu o ďalšom vývoji a budúcnosti, ale najmä o zmysluplnosti Paktu stability a rastu, ktorého porušovanie sa považuje za závažný faktor ohrozujúci stabilitu spoločnej meny.

1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

Názory a citácie rôznych autorov, ktorí sa vo svojich prácach zaoberajú mnohými ekonomickými problémami, teoretickými vysvetleniami, vysvetleniami závislosti, hodnotením skutočného stavu ako aj hľadaním riešení v oblasti ekonomiky, so zameraním na fiškálnu politiku a bezprostredne súvisiacu problematiku.

1.1 Hospodárska politika

Hospodárska politika ako vedná disciplína sa zaoberá činnosťou jednotlivca, spoločnosti a štátu, ktoré súvisia tak s tvorbou ako aj so spotrebou hospodárskych statkov, t. j. tovarov a služieb určených k uspokojeniu potrieb, to znamená na konečné použitie. Je evidentné, že ide o také tovary a služby, ktoré sú na jednej strane žiaduce (existuje po nich dopyt), ale na druhej strane sú k dispozícii len v obmedzenom množstve. Hospodárska politika sa zameriava na ekonomické správanie sa subjektov trhovej ekonomiky (domácnosti, firmy, vládne inštitúcie) tak, aby sa pokúsila pochopiť a vysvetliť ekonomické dianie. Toto je základný cieľ hospodárskej politiky.

Modernú hospodársku politiku môžeme definovať ako hospodársku politiku štátu (vlády) v oblasti zabezpečenia základných ekonomických cieľov spoločnosti, ako aj zabezpečenie relatívnej stability ekonomického vývoja a ekonomického rastu. Za rozhodujúci faktor zrodu modernej hospodárskej politiky ako samostatnej teoretickej vedeckej disciplíny sa všeobecne považuje učenie J. M. Keynesa publikované v knižke „Všeobecná teória zamestnanosti, úrokov a peňazí“ z roku 1936, a na neho nadväzujúce ekonomické školy, píše **Vincúr P. a kol.** (2007)

Moderná trhová ekonomika je veľmi zložitý systém, ktorého jednotlivé prvky sú vzájomne spojené mnohými väzbami. Také ekonomické ukazovatele ako národný dôchodok, celková spotreba, investície, celkový objem výroby, objem výroby jednotlivých odvetví, mzdy, zisky, ceny, príjmy a výdavky štátneho rozpočtu, úroková miera, zamestnanosť, produktivita práce sú vzájomne spojené, závislé a ovplyvniteľné. Rovnomerný vývoj týchto ekonomických veličín, a teda aj celej ekonomiky, si vyžaduje štátne zásahy, **Lisý, J. a kol.** (2003).

V oblasti národného hospodárstva existuje veľké množstvo rozličných ekonomických nástrojov, metód a opatrení, ktorými možno pôsobiť na jeho smerovanie a vývoj, v súvislosti s relatívne zložitým súborom rôznych hospodársko-politických zásahov a rozhodovacích postupov. Sústava takýchto hospodárskych, ekonomických a politických vzťahov je predmetom hospodárskej politiky.

Urban, L. a kol. (1994) pojem hospodárskej politiky používa v dvoch významoch. Myslí tým predovšetkým praktickú činnosť, vykonávanú napr. vládou, činnosť sledujúcu určité hospodárske a sociálne ciele. Od toho treba odlišovať hospodársku politiku ako vednú disciplínu. Teória hospodárskej politiky analyzuje situácie, s ktorými sa praktická hospodárska politika musí vysporiadať.

Tvrdí, že k najčastejšie vyhlasovaným cieľom hospodárskej politiky patrí maximalizácia spoločenského blahobytu. Avšak sa nedá celkom uspokojivo sformulovať cieľ praktickej hospodárskej politiky, nie je totiž jasné, ako dospieť k spoločenskej funkcii úžitku, ktorá by mohla byť skonštruovaná na základe tisícov individuálnych funkcií úžitku jednotlivých členov spoločnosti.

Podľa **Černá, J. - Staněk, P.** (1996), hospodárska politika je v najvšeobecnejšom zmysle vyjadrením prístupu každého štátu v ekonomike krajiny. Prístup vlády sa prejavuje v miere a spôsoboch, ktorými ekonomiku krajiny ovplyvňuje, ale najmä v pôsobení na ciele a nástroje hospodárskej politiky.

Árendáš, M. – Hudáková, M. (2001) uvádzajú, že hospodárska politika je fenomén, ktorým sa zaoberá väčšina ekonómov. Skúma prečo a ako vlády, v snahe riešiť konkrétne situácie v hospodárstve, vytvárajú často neriešené problémy plynúce z ich predchádzajúcich opatrení a rozhodnutí. Ekonómovia pre tento účel pripravujú metodológiu, vytvárajú modelové situácie.

Hospodárska politika je pojem, ktorý zahŕňa pomerne zložitý súbor hospodársko-politických opatrení a rozhodovacích procesov, celú škálu ekonomických nástrojov, prostredníctvom ktorých je možné pôsobiť na makroekonomickú, ale aj mikroekonomickú oblasť hospodárstva.

Teoretická hospodárska politika sa zaoberá racionálnym utváraním uceleného systému cieľov a prostriedkov. V tomto poňatí ide o optimálne určenie hospodársko-politických cieľov a nástrojov, ktoré sú dané hospodárskou úrovňou toho-ktorého systému na základe teoretických poznatkov.

Praktická hospodárska politika berie na seba politickú zodpovednosť za svoje rozhodnutia, preto musí brať do úvahy politickú, sociálnu a medzinárodnú situáciu. Vychádza z odporúčení a záverov teoretickej hospodárskej politiky a je ovplyvňovaná uplatnením politickej moci a záujmami voličov.

Podľa **Baránik, M. – Farkašovská, M.** (2005) hospodárska politika so špeciálnym zreteľom na chovanie mikroekonomických subjektov aplikuje všeobecnú makroekonomickú teóriu v praxi. Zaoberá sa národohospodárskym rozvojom, jeho stabilizáciou, rovnovážnymi a rastovými faktormi, využiteľnosťou zdrojov, poznávaním stavu a vývoja finančnej a rozpočtovej situácie, vplyvom množstva peňazí na výkonnosť ekonomiky, cenovou hladinou, platobnou bilanciou, zamestnanosťou a nezamestnanosťou, sociálnou stránkou reprodukcie, štruktúrou národného hospodárstva, výkonnou stránkou verejných inštitúcií a organizovanosťou hospodárstva.

Na udržovanie makroekonomickej stability je možné využiť celý rad nástrojov v podobe čiastkových politík, uvádza **Árendáš, M.** (1999).

Fiškálna politika, ktorá predstavuje rozhodujúcu stabilizačnú politiku vlády. Prostredníctvom nástrojov, ako sú vládne príjmy a výdaje je ovplyvňovaná funkcia agregátneho dopytu v základnom makroekonomickom modeli. Zvýšením vládnych výdajov alebo znížením daní je vyvolaný rast ekonomiky, znížením vládnych výdajov alebo zvýšením daní je brzdený ekonomický rast.

Monetárna politika je typom stabilizačnej politiky uplatňovanej aktivitou centrálnej banky. Pôsobenie tejto politiky spočíva v zmenách ponuky peňazí a v regulácii podmienok pre poskytovanie úverov.

Dôchodková politika je považovaná za jednu z foriem stabilizačnej makroekonomickej politiky. Prostredníctvom nej ovplyvňuje štát vývoj, stabilitu a rozdeľovanie dôchodkov v spoločnosti.

Zahranično-obchodná politika je uplatňovaná s cieľom dosiahnutia vonkajšej ekonomickej rovnováhy. Pri jej hodnotení sa používa platobná bilancia, čo je štatistický záznam všetkých transakcií, ktoré boli v priebehu jedného roka uskutočnené cez hranice daného štátu

Za jednu z prvoradých úloh hospodárskej politiky SR možno v najbližších rokoch považovať jej príspevok k dobiehaniu najvyspelejších krajín EÚ, čo si vyžaduje vhodné začlenenie slovenského hospodárstva do fungovania Európskej únie. Úspech tohto adaptačného procesu by sa mal prejavíť v trvalom dosahovaní tempa rastu dostačujúceho na približovanie úrovne rozvoja a životnej úrovne obyvateľstva k parametrom vyspelých krajín Únie. Využitie možností, ktoré Slovensku ponúka členstvo v Únii, bude vo veľkej miere závisieť od spôsobu jeho fungovania v tomto spoločenstve, **Vincúr P. a kol.** (2007)

1.2 Fiškálna politika

Významnú úlohu pri štátnom regulovaní ekonomiky má podľa keynesovských predpokladov fiškálna politika, založená na využívaní štátneho rozpočtu. Fiškálna, resp. rozpočtová politika sa v duchu keynesovských teoretických zámerov orientuje na regulovanie celkového kúpyschopného dopytu tak, že dopyt jednotlivých hospodáriacich subjektov sa ovplyvňuje dopytom, ktorý vytvára, reguluje štát. Štátny rozpočet popri fiškálnej funkcii (vyberanie daní na udržiavanie štátneho aparátu) plní kvalitatívne novú úlohu, pretože má ovplyvňovať celý spoločenský reprodukčný proces a zabezpečovať tak všeobecné podmienky fungovania ekonomického systému, **Lisý, J. a kol.** (2003).

Beňová, E. – Jankovská, A. – Majtánová, A. a kol. (1999) píše, že fiškálnu politiku možno charakterizovať ako aktívne využívanie verejných financií v praxi na zabezpečenie cieľov ekonomickej politiky. Toto využitie sa vzťahuje nielen na verejné financie, ale i na ich jednotlivé zložky. Ciele ekonomickej aktivity môžu byť viaceré (napr. môže ísť o reštriktívnu, selektívnu, expanzívnu alebo stabilizačnú politiku, ďalej makro a mikroekonomické, vnútroštátne a zahraničné – vonkajšie ciele ekonomickej politiky). Vždy však musí mať ekonomická politika základný cieľ a tomuto cieľu musí

podriadit' i cieľ fiškálnej politiky. To znamená, že fiškálna politika má síce samostatný cieľ, ale ten do istej miery závisí od hlavného cieľa ekonomickej politiky. Podľa toho, ako je formulovaný tento základný cieľ, stúpa alebo klesá význam verejných financií v tejto politike.

Fiškálnou politikou ako aktívnym využívaním verejných financií dochádza k požadovaným zmenám v objeme a štruktúre verejných rozpočtov a to je účelom dosiahnutia konkrétneho makroekonomického cieľa.

Bradley R. Schiller (2004) uvádza, že fiškálna politika sa týka právomoci použitia vládnych daní a kúpnej sily pre zmenu makroekonomických výsledkov. Fiškálna politika pracuje principiálne pomocou posunov krivky agregátneho dopytu. Vláda môže zmeniť agregátny dopyt:

- nákupom väčšieho či menšieho množstva tovarov a služieb,
- zvýšením alebo znížením daní,
- zmenou úrovne prevodu dôchodkov

Fiškálna politika so sebou nesie použitie rôznych rozpočtových pák pre ovplyvnenie makroekonomických výsledkov.

Fiškálna, t. j. rozpočtová politika je vládny program, ktorý zahŕňa nákup tovarov a služieb na jednej strane, výdaje na transferové platby na strane druhej a zároveň určuje rozsah a typ daní. Základným nástrojom fiškálnej politiky je štátny rozpočet. Zásadne sa v ňom porovnávajú príjmy a výdaje. **Árendáš, M. – Hudáková, M.** (2001)

Lipták, J. (1999) zastáva názor, že každá politika je v podstate regulácia vzťahov. Preto je fiškálna i rozpočtová politika v podstate reguláciou vzťahov, a to peňažných vzťahov. Pri rozlišovaní fiškálnej a rozpočtovej politiky sa vychádza z fiškálnych prejavov verejných financií, z ich funkcií. Jedny funkcie sa preferujú vo fiškálnej politike a iné v rozpočtovej politike.

1) Fiškálna politika – sa najvšeobecnejšie charakterizuje ako využívanie verejných financií (štátneho rozpočtu) na makroekonomickú stabilizáciu. Teda využíva peňažné vzťahy vo verejných financiách s jasným zameraním na stabilizačnú funkciu verejných financií. Inými slovami, peňažné vzťahy sa prostredníctvom štátneho

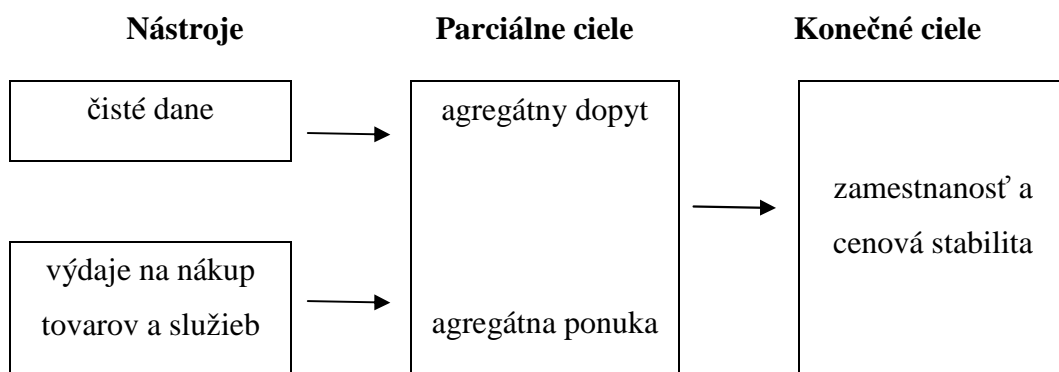
rozpočtu využívajú na ovplyvňovanie činností ekonomických subjektov tak, aby sa dosahovali makroekonomické zámery a stabilizovala sa ekonomika. Dôležité je, že fiškálnu politiku uskutočňuje vláda, je subjektom tejto politiky. Preto sa fiškálna politika definuje ako také vládou vyvolané aktívne zmeny v štruktúre a objeme verejných príjmov a výdavkov, ktorých zmyslom je dosiahnuť konkrétne makroekonomické ciele, a to stabilizačné ciele v optimálnom tempe rastu ekonomického rozvoja, prirodzenú mieru nezamestnanosti, stabilitu cenovej hladiny, ako aj potláčanie inflácie.

2) Rozpočtová politika – na rozdiel od fiškálnej politiky využíva peňažné vzťahy s jasným zameraním na alokačnú funkciu verejných financií a prípadne aj na rozdeľovaciu funkciu. Rozpočtová politika vyjadruje logiku verejných financií v ich tradičnom chápaní. Podľa neho štátny rozpočet sústreďuje rozpočtové zdroje na financovanie produkcie verejných statkov, na sociálne motivovanú redistribúciu dôchodkov, na kompenzáciu dôsledkov externalít, t. j. bez snahy ovplyvňovať makroekonomické premenné, ako je tempo ekonomického rastu atď. Rozpočtová politika takéto tradičné chápanie štátneho rozpočtu považuje za úspešné vtedy, keď je vyrovnaný štátny rozpočet. Považuje sa to za dobré finančné hospodárenie štátu.

Základným rozdielom medzi fiškálnou a rozpočtovou politikou je pohľad na deficit štátneho rozpočtu. Ministerstvo financií presadzuje v rozpočtovej politike vyrovnaný štátny rozpočet. Vláda vo fiškálnej politike má širší fiškálny pohľad a nechápe vyrovnanosť štátneho rozpočtu ako konečný cieľ. Je to len jeden z možných ekonomických cieľov a ako cieľ vyrovnanosť štátneho rozpočtu nemusí byť vždy prioritná.

Pod fiškálnou politikou rozumieme „proces stanovenia daní a verejných výdavkov, ktorý má pomáhať pri tlení cyklických výkyvov a prispieť k udržaniu rastu ekonomiky pri vysokej zamestnanosti, v ktorej neexistuje vysoká, kolísavá inflácia“. Fiškálnu politiku môžeme teda zjednodušene chápať ako rozhodnutia vlády týkajúce sa verejných výdavkov a rozhodnutia týkajúce sa výšky daní. Cieľom fiškálnej politiky je dosahovať prostredníctvom využívania daní a verejných výdavkov ekonomický rast, vysokú zamestnanosť a stabilné ceny, teda ovplyvňovať vývoj ekonomiky, **Čapková, S. – Štofková, J. – Gnap, J. (2002)**

Árendáš, M. (2005) tiež uvádza, že fiškálna politika je politika, ktorá využíva na reguláciu ekonomiky štátny rozpočet, ktorý môže byť zameraný na podporu rozmachu ekonomiky, či už priamymi investíciami štátu alebo podporou súkromných investícií a vytváraním priaznivých podmienok pre investície. Fiškálna politika je činnosť štátu spojená so štátnym rozpočtom zameraná na stabilizáciu ekonomiky. Vo všeobecnosti sa považuje za najdôležitejší nástroj, ktorým vláda reguluje finančné vzťahy medzi štátom, štátnymi a inými orgánmi. Zabezpečuje tým realizáciu vybraných funkcií štátu a zámery vládnej politiky v sociálnej a hospodárskej sfére na jednej strane a ekonomickými subjektmi a zamestnaným obyvateľstvom na strane druhej. Orientuje sa tiež na zabezpečovanie stabilizácie ekonomického rozvoja a v rámci toho z rozpočtových zdrojov podporuje ekonomický rast, rovnováhu v zahraničnom obchode, podporu exportu a rast zamestnanosti. Rozpočtová politika vcelku predstavuje proces stanovenia príjmov a výdavkov pre jednotlivé rozpočtové kapitoly.

Obr. 1 Schéma fiškálnej politiky

1.2.1 Typy fiškálnej politiky

Podľa toho, či fiškálna politika podporuje alebo obmedzuje rast agregátneho dopytu, rozlišujeme:

- expanzívnu fiškálnu politiku
- reštriktívnu fiškálnu politiku

Expanzívna fiškálna politika podporuje rast agregátneho dopytu, reštriktívna fiškálna politika, naopak, obmedzuje rast agregátneho dopytu, alebo ho znižuje.

Pri posudzovaní účinkov fiškálnej politiky je dôležitý aj časový faktor, t. j. či ide o krátkodobé alebo dlhodobé účinky fiškálnej politiky.

Z krátkodobého hľadiska expanzívna fiškálna politika spôsobuje:

- rast reálneho produktu a zamestnanosti, ak sú v ekonomike nevyužitú výrobné zdroje a je vysoká nezamestnanosť,

- rast cenovej hladiny, ak sa skutočný produkt blíži k potenciálnemu produktu

Z dlhodobého hľadiska expanzívna fiškálna politika:

- nemení úroveň reálneho produktu a zamestnanosti,

- zvyšuje cenovú hladinu,

- zvyšuje úrokové sadzby, investičné výdavky sa v dôsledku zvýšených rozpočtových výdavkov trvalo znižujú.

Expanzívnu fiškálnou politikou sa sleduje zvýšenie agregátneho dopytu, čo možno dosiahnuť priamo zvýšením vládnych, spotrebných a investičných výdavkov a nepriamo zvýšením súkromnej spotreby vyvolanej vplyvom zníženia daní. Jednoduchšie je zvýšenie vládnych výdavkov, lebo závisí len od rozhodnutia vlády. Naproti tomu zvýšenie súkromnej spotreby v dôsledku zníženia daní závisí predovšetkým od súkromného sklonu k spotrebe. Vláda často volí nepriamy spôsob fiškálnej expanzie (na príjmovej strane štátneho rozpočtu). Znížením verejných príjmov (znížením daňových sadzieb) sleduje zvýšenie disponibilných dôchodkov súkromných subjektov, a tým aj mieru ich spotreby. Pri rozhodovaní o voľbe vhodného typu expanzívnej fiškálnej politiky treba zvážiť celkovú ekonomickú situáciu, váhu jednotlivých súčastí agregátneho dopytu v danej ekonomike, ako aj vedľajšie makroekonomické a mikroekonomické účinky jednotlivých fiškálnych opatrení z krátkodobého a dlhodobého hľadiska.

Reštriktívna fiškálna politika je opakom expanzívnej fiškálnej politiky. Jej dôsledky možno z krátkodobého a dlhodobého hľadiska zhrnúť takto:

Krátkodobá reštriktívna fiškálna politika:

- znižuje reálny produkt a zamestnanosť, ak sú v ekonomike nevyužitú výrobné zdroje a vysoká nezamestnanosť,

- znižuje cenovú hladinu, ak sa skutočný produkt blíži k potenciálnemu produktu.

Dlhodobá reštriktívna fiškálna politika:

- zvyšuje súkromné investície,

- spôsobuje pokles cenovej hladiny, pokles nominálnej a reálnej úrokovej sadzby,

- nemení sa úroveň reálneho produktu a zamestnanosti, ak súkromné investície v plnej miere nahradí zníženie vládnych výdavkov na nákup tovarov a služieb, **Árendáš, M. – Hudáková, M.** (2001).

Podľa **Baránik, M. – Farkašovská, M.** (2005), **expanzívna rozpočtová politika** je spojená so zvýšením rozpočtových výdavkov na nákup tovarov a služieb, ale hlavne s rozpočtovými výdavkami na investície do rozvojových a štrukturálnych projektov, verejných prác a projektov verejnej zamestnanosti. To znamená, že rozpočtové i mimorozpočtové výdavky môžu výrazne ovplyvniť agregátny dopyt, aj agregátnu ponuku prírastkom kapacít realizáciou investícií.

Zmena štruktúry rozpočtových výdavkov je vždy spojená s úvahou, čo je prioritou rozpočtovej politiky:

- zníženie vplyvu štátu na ekonomiku, alebo
- podpora súkromného podnikania a zvýšenie spotreby domácností.

Riešenie závisí od konkrétnych podmienok, podľa toho, čo sleduje hospodárska politika a v akom štádiu rozvoja sa nachádza ekonomika. Zvýšenie daní umožňuje vyššie príjmy štátneho rozpočtu, ktoré sa používajú na štátne výdavky (spotrebu a investície), ale vplyv na ekonomiku je rovnaký, lebo sa zníži váha súkromného sektora v ekonomických aktivitách. Východisko je v hľadaní takého variantu daňovej politiky, ktorá prispieva k rastu HDP, buď simuláciou súkromného sektora alebo investičnými aktivitami štátu.

Reštriktívna rozpočtová politika je spojená s krátením výdavkov z rozpočtu. Jej aplikácia v našich podmienkach viedla k zrušeniu dotácií do cien priemyselného a potravinárskeho tovaru, obmedzeniu štátnych výdavkov na obranu a bezpečnosť, správu štátu a pod. S tým spojený zmenšený objem peňazí na spotrebu a investície sa okamžite prejavil v obmedzení dopytu a následne v znížení ponuky, raste nezamestnanosti a raste nevyužívania kapacít. Reštriktívna rozpočtová politika zohrala pozitívnu úlohu pri tlmení inflácie vyvolanej liberalizáciou cien v roku 1991. Pri celkovom hodnotení prevážili z dlhodobejšieho hľadiska negatívne dôsledky aplikácie reštriktívnej politiky. Výrazne sa podpísali pod prepád ekonomiky spojený s rastom nezamestnanosti a nevyužitých kapacít. Výsledný efekt bol prudký pokles ponuky tovarov a služieb domácej produkcie.

Realizácia rozpočtovej politiky sa vždy spája so zásahmi do daňovej politiky. Za spornú sa považuje taká daňová reforma, ktorá vedie k rastu HDP pri súčasnom raste cien. Taká, pri ktorej sa neprejavia tendencie vedúce k rastu inflácie, nespôsobí rast cien, ale len rast HDP.

1.2.2 Nástroje fiškálnej politiky

Rusmichová, L. – Soukup, J. (2002) uvádzajú o nástrojoch fiškálnej politiky to, že štátne orgány menia štruktúru a výšku rozpočtových príjmov a výdajov. Tým pôsobia na vývoj hospodárstva. Príjem či výdaj štátneho rozpočtu sa môže uskutočňovať automaticky na základe pravidiel, ktoré prijal príslušný štátny orgán. Ak tieto pravidlá nie sú stanovené, vyžaduje výdaj alebo príjem jednorazové rozhodnutia štátnych orgánov. Na základe toho, či je alebo nie je pre výdaj či príjem potrebné jednorazové rozhodnutie štátneho orgánu (zvyčajne parlamentu), rozlišujeme vstavané (automatické) stabilizátory a zámerné (diskrétne) opatrenia.

1.) Zámerné (diskrétne) opatrenia:

Sú to rozhodnutia o:

- zmene daňových sadzieb,
- zmene v štruktúre výdajov,
- zmene vo výške jednotlivých položiek rozpočtových výdajov.

Napríklad parlament musí vždy schváliť, aké dane a v akej výške sa majú vyberať. Podobne parlament každoročne schvaľuje štruktúru rozpočtových výdajov a ich výšku. Tieto zmeny majú odpad na agregátny dopyt i ponuku. Zmeny v agregátnej ponuke a dopyte vyvolajú nakoniec zmeny vo veľkosti reálneho produktu, zamestnanosti a cenovej hladiny.

2.) Vstavané stabilizátory

Vstavané stabilizátory /built in stabilizers/ sú opatrenia fiškálnej politiky, ktoré po svojom zavedení pôsobia v hospodárstve automaticky a nevyžadujú si žiadne ďalšie rozhodnutia štátnych orgánov. Stabilizátory vláda inštaluje do hospodárstva, aby napomáhali trhu zaistiť efektívne využitie výrobných zdrojov a aby sa skutočne vyrobený produkt čo najmenej odchyľoval od potenciálneho produktu (stabilizátory majú teda prispievať k minimalizácii výkyvu hospodárskeho cyklu).

Medzi vstavané stabilizátory patrí:

-
- progresívna daň z príjmu,
 - poistenie v nezamestnanosti,
 - štátny výkup poľnohospodárskych prebytkov,
 - subvencie k cenám poľnohospodárskej produkcie.

Podľa **Árendáš, M. – Hudáková, M.** (2001), popri automatických zmenách príjmov a výdavkov v štátnom rozpočte sa uskutočňujú aj zámerné zmeny, tzv. diskrétna opatrenia, ktoré súvisia s hospodárskopolitickými rozhodnutiami parlamentu. Vplyv týchto diskrétnych opatrení prostredníctvom stimulácie alebo obmedzovania dopytu môže byť úplne opačný ako vplyv automatických zmien. Efekt automatických zmien môže byť expanzívny, zatiaľ čo efekt zámerných zmien (diskrétnych opatrení) môže byť reštriktívny alebo naopak.

Jakubíková, E. (1995) tvrdí, že nástroje fiškálnej politiky majú aj tzv. multiplikačný efekt, a ich pôsobenie je nasledovné:

Vládne výdaje (G) sú priamo zložkou agregátneho dopytu (C+I+G+X), preto rast rozpočtových výdavkov priamo pôsobí na zvýšenie agregátneho dopytu. Nie však v rovnakom, ale vo väčšom rozsahu. Príčinou je multiplikačný efekt. S podobným multiplikačným efektom sa stretávame pri investíciách. V tomto prípade hovoríme o multiplikačnom efekti vládnych výdavkov. Multiplikačný efekt (e) udáva o koľko sa zvýši produkt ak sa štátne nákupy výrobkov a služieb zvýšia o 1 euro:

$$e = 1 / 1 - MPC$$

Dane (T) znižujú disponibilný dôchodok a tak ovplyvňujú spotrebu. Neplatí však, že rast spotrebných výdavkov bude rovný zvýšeniu disponibilného dôchodku. V dôsledku vyššieho sklonu k úsporám (S/Y) ako k spotrebe (C/Y) časť príjmov zo zníženia dane sa použije na úspory. Druhá časť sa premení na spotrebné výdaje, ktoré budú tvoriť príjmy ďalších ľudí a situácia sa zopakuje. Dostaví sa multiplikačný efekt:

$$d = MPC / 1 - MPC$$

Ako vyplýva z uvedeného, čisté dane a vládne výdaje pôsobia na rast agregátneho dopytu, obe veličiny majú multiplikačný efekt. Majú aj rovnaký účinok na agregátne dopyt?

Vládne výdaje sú súčasťou GNP. Naproti tomu, ak štát zníži dane, len časť nových príjmov sa premení na spotrebné výdaje. Druhá časť sa premení na úspory. Z toho vyplýva, že daňový multiplikátor (d) je menší ako multiplikátor vládnych výdajov (e). Na druhej strane, vyššie vládne výdaje vyžadujú vyššie príjmy do štátneho rozpočtu a to znamená vyššie dane – nižší disponibilný dôchodok. Okrem toho vládne investície síce pôsobia priamo, ale vytlačujú investície súkromné.

1.2.3 Fiškálna politika v EÚ

Fiškálna politika sa v EÚ ponecháva v kompetencii jej členských štátov. V zmluve o EMÚ podpísanej v Maastrichte platnej od novembra 1992 sa však prijali záväzné pravidlá na vykonávanie národných fiškálnych politík. V roku 1997 uzavretý Pakt stability a rastu sprísnil podmienky konvergentného kritéria pre deficit verejných financií a inovoval procedúry zabezpečujúce nápravu jeho plnenia. V koordinácii národných fiškálnych politík orgány a inštitúcie Únie jednoznačne a sústavne presadzujú požiadavku ozdravovať verejné financie predovšetkým na základe znižovania miery ich výdavkov z HDP a súbežne zvyšovať efektívnosť ich vynakladania. Odporúča sa v nej znižovať aj verejné výdavky pri paralelnom uskutočňovaní štrukturálnych reforiem. Základným pravidlom je tu však požiadavka, aby akákoľvek zmena vo verejných financiách či vo fiškálnej politike zlepšovala (v žiadnom prípade nezhoršovala) výsledok verejných financií, keďže prioritnou štrukturálnou reformou je práve ozdravovanie, resp. udržiavanie zdravých verejných financií (čo od členských krajín očakáva Pakt stability a rastu). Fiškálnu politiku a verejné financie orgány EÚ ovplyvňujú a koordinujú ako oblasť spoločného záujmu celej Únie, ktorá má prispievať k plneniu jej cieľov, **Vincúr, P. a kol.** (2007).

Pakt stability a rastu predstavuje určitý návod na riadenie fiškálnej politiky členských krajín menovej únie. Na podnet Nemecka (navrhovateľom bol nemecký minister financií T. Waigel) bol odsúhlasený hlavami členských štátov EÚ a implementovaný spolu so začatím fungovania menovej únie. Hlavné princípy pôvodného Paktu stability a rastu môžeme zhrnúť do troch bodov:

1. Krajiny sa musia snažiť dosahovať vyrovnaný rozpočet.

2. Krajínám, ktorých rozpočtový deficit presiahne 3 % z HDP, bude uložená finančná pokuta. Pokuta môže dosiahnuť 0,5 % z HDP.

3. Pokuta nebude uložená, ak sa preukáže, že krajina sa nachádza pod vplyvom výnimočných udalostí (napr. živelná pohroma alebo pokles HDP o viac ako 2 % za rok). V prípade, že HDP klesne v rozmedzí od 0,75 % do 2 %, pokuta bude aplikovaná po schválení ministrov financií EÚ. Krajiny, ktoré dosiahnu pokles HDP o menej ako 0,75 %, budú musieť zaplatiť pokutu, aj keď v tomto prípade sa bude vyžadovať rozhodnutie Rady.

Pakt stability a rastu predstavuje súbor pravidiel, ktoré mali slúžiť na koordinovanie, disciplínu a potenciálne sankcionovanie štátov, ktoré neuplatňujú princípy racionálnej a vyváženej rozpočtovej politiky. Rozsiahly okruh rôznych pravidiel, noriem a nariadení bol iba vo forme nezáväzných odporúčaní, ktoré nemali záväzný charakter.

Do roku 2000 sa hodnotia účinky a pôsobenie Paktu v podstate pozitívne. Každoročne sa podarilo znižovať rozpočtové deficity jednotlivých krajín EÚ, koncom deväťdesiatych rokov minulého storočia sa však proces konsolidácie verejných financií zastavil. Dochádzalo k znižovaniu daňového zaťaženia bez adekvátnych krokov na výdavkovej strane rozpočtu, čo podnietilo dodatočné zvyšovanie deficitov. Po zavedení eura počet krajín nedodržiavajúcich princípy Paktu stability a rastu stále narastal.

Pakt stability a rastu bol terčom kritiky od samého začiatku. Kritici pochádzali predovšetkým spomedzi odborov a iných spolkov zastupujúcich zamestnancov, ako aj z radov zástupcov akademickej obce. Argumentovali, že pri jednotnej menovej politike nie je vhodné obmedzovať možnosti riadenia hospodárskej politiky prostredníctvom fiškálnej politiky. Práve fiškálna politika by mala hrať ústrednú úlohu pri anticyklickom riadení hospodárstva.

V roku 2005 došlo k obsahovým zmenám v novom Pakte (Nový pakt: dohoda o nových pravidlách Paktu stability a rastu na stretnutí ministrov financií členských štátov krajín EÚ z 20. 03. 2005 v Bruseli), ktorý prispel k zníženiu motivácie dodržiavať rozpočtovú disciplínu v krajinách Európskej únie. **Muchová, E. – Lisý, P. (2009)**

1.2.4 Fiškálna politika v čase krízy

Dôsledky súčasnej krízy môžu byť najväčšie spomedzi všetkých kríz od tridsiatych rokov. Ak chcú byť vlády úspešné vo svojich odpovediach musia myslieť súčasne na finančnú krízu aj prepád agregátneho dopytu aj napriek tomu, že ich makroekonomické možnosti sú obmedzené, píše vo svojej analýze Antonio Spilimbergo, Steven Symansky, Olivier Blanchard a Carlo Cottarelli z Centra pre výskum hospodárskej politiky (CEPR).

Podľa analytikov by fiškálne stimuly mali spĺňať nasledovné podmienky:

- správne načasovanie (keďže situácia si vyžaduje promptné riešenie),
- adekvátny objem (pretože pokles dopytu je priveľký),
- trvanlivosť (recesia bude pravdepodobne nejaký čas trvať),
- rôznorodosť (ešte stále nie je jasné, ktoré opatrenia sú najefektívnejšie),
- nehomogénosť (aby bol v prípade potreby priestor na prijatie ďalších opatrení) a
- udržateľnosť (aby nedošlo k zadĺženiu).

Výzvou je podľa kolektívu autorov nájsť tú správnu cestu pri hľadaní rovnováhy pri týchto často takmer odporujúcich cieľoch.

Autori tvrdia, že v tomto prípade treba prihliadať najmä na tri elementy – zníženie bohatstva, menej úverov, vysoká neistota. Podľa nich je prirodzené, že sa treba zamerať na daňové zvýhodnenie skupín s nižšou bonitou. V ich prípade odporúčajú viac podpory v nezamestnanosti a zníženie dane z príjmu.

Poukazujú na to, že väčšina krajín bola ochotná pristúpiť na dočasné zníženie DPH. „Na jednej strane ide o atraktívne opatrenie, na strane druhej zníženie o niekoľko percent nedáva istotu, že budú konzumentov dostatočne motivovať na to, aby pristúpili ku kúpe,“ upozorňuje kolektív. Podľa nich možným spôsobom ako ľudí zaujať sú výrazné úľavy pri kúpe špecifických tovarov.

Neistá situácia podľa autorov spôsobuje, že firmy vyčkávajú s prijímaním svojich investičných rozhodnutí. Dotácie alebo opatrenia napríklad na zníženie korporátnej dane podľa nich nebudú mať želaný efekt. „Vlády by sa mali uistiť, že firmy neredukujú svoje súčasné operácie pre nedostatok financií,“ tvrdia autori. „Priame dotácie domácomu sektoru môže viesť k protekcionizmu a viesť k obchodnej represii,“ upozorňujú. „Úvery pre firmy (nie sektory) by mali prísť na rad vtedy, pokiaľ trh s

pôžičkami bude nefunkčný,“ uzatvárajú autori. **Spilimbergo, A.; Symansky, S.; Blanchard, O.; Cottarelli, C. (2009)**

1.3 Štátny rozpočet

Petrenka, J. – Sobek, O. a kol. (1993) – štátny rozpočet (v súčasnosti ako jeden z najvýznamnejších nástrojov štátu) vo svojom vývoji prekonal niekoľko etáp.

S rozširovaním tovarovo-peňažných vzťahov a rozvojom spoločnosti stúpala významnosť štátneho rozpočtu, avšak štátny rozpočet priamo v období voľnej súťaže nezasahoval do hospodárstva. Bolo to obdobie ekonomickej neutrality štátneho rozpočtu. Rozvoj spoločnosti prinášal niektoré zmeny čo sa týka postavenia a úloh štátneho rozpočtu v ekonomickej a politickej oblasti; v súčasnosti sa štátny rozpočet využíva na ovplyvňovanie ekonomických procesov a je jedným z nástrojov zásahu štátu do hospodárstva. Okrem toho sa naďalej využíva štátny rozpočet pre politické ciele.

Súčasní ekonómovia vychádzajú z toho, že každý štát je nútený z politických a ekonomických dôvodov regulovať vývoj hospodárstva a dôchodkovú situáciu podnikateľskej sféry, vytvárať rovnováhu medzi výrobou a spotrebou a zabraňovať recesii, inflácii a nezamestnanosti. A práve na tieto účely možno využívať ako jeden z rozhodujúcich nástrojov štátny rozpočet. Ide o štátnu rozpočtovú politiku, resp. fiškálnu politiku.

Štátny rozpočet predstavuje po formálnej stránke finančnú bilanciu predpokladaného hospodárenia štátu za príslušné rozpočtové obdobie. Na strane príjmov sú zachytené všetky druhy príjmov, ktoré plynú do štátneho rozpočtu; väčšinou majú daňový charakter. Výdavky štátneho rozpočtu sú určené na nevýrobné účely (ako je napr. štátna správa, armáda, bezpečnosť) a na účely hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Rozpočtové obdobie je jednoročné, avšak nie v každom štáte sa zhoduje rozpočtový rok s rokom kalendárnym (ale vždy je 12 mesiacov).

Štátny rozpočet ako ekonomická kategória, ktorá sa historicky vyvíjala spolu s rozvojom výroby a postavením štátu a jeho funkcií, je spojený s hospodárením štátu. Štátny rozpočet predstavuje: peňažný fond, bilanciu, zákon a nástroj fiškálnej politiky.

Z hľadiska fondového chápania je štátny rozpočet centralizovaným peňažným fondom bilancujúcim príjmy a výdavky štátu.

Z účtovníckeho hľadiska je štátny rozpočet bilanciou príjmov a výdavkov. Hlavným príjmom sú dane ako povinné platby do štátneho rozpočtu alebo miestneho rozpočtu, ktoré odvádzajú súkromné osoby, ako aj firmy a organizácie. Dane znižujú dôchodky obyvateľstva, ovplyvňujú výdavky na nákup spotrebných predmetov, čo sa premieta do zníženia agregátneho dopytu. Výdavky štátneho rozpočtu sú určené na udržiavanie štátnej správy, armády, polície, zo štátneho rozpočtu sa financuje školstvo, zdravotníctvo. Výdavky sú tiež spojené s platbami za tovary a služby, s platením úrokov z vládnych úverov a pod.

Návrh štátneho rozpočtu schvaľuje zákonodarný orgán a nadobúda formu rozpočtového zákona. Mal by byť záväzným finančným plánom, v praxi je však veľmi ťažké dodržiavať plánovanú bilanciu štátneho rozpočtu, **Hontyová, K.** (2005).

Lisý, J. a kol. (2003), štátny rozpočet ako centralizovaný peňažný fond predstavuje bilanciu príjmov a výdavkov štátu. Na štátne regulovanie využíva príjmovú aj výdavkovú časť. Hlavným zdrojom príjmov štátneho rozpočtu sú podnikové a osobné dane (daň zo zisku podnikov, daň z majetku a príjmov obyvateľstva) a nepriame dane (daň z obratu, resp. daň z pridanej hodnoty). Štát pritom využíva progresivitu zdanenia. Ak má štát záujem spomaliť podnikateľskú aktivitu výrobcov, progresívnejšie zdaňuje ich zisk, čím im zostáva menej prostriedkov na investičnú aktivitu. Ak má štát záujem zvyšovať podnikateľskú aktivitu výrobcov, progresivitu zdanenie znižuje.

Pre konštrukciu a celkový mechanizmus štátneho rozpočtu sa postupne sformovali určité rozpočtové pravidlá. Jednou z tradičných zásad je *zásada každoročnej vyrovnanosti rozpočtu*. Považuje sa za „zlaté pravidlo“ štátneho hospodárenia, ktoré predpokladá, aby výdavky boli kryté príjmami bez použitia štátnych pôžičiek. Rovnováha štátneho rozpočtu sa preto dlho označovala za cieľ hospodárskej politiky.

V súvislosti s úlohou, ktorú má štátny rozpočet plniť pri kontrole a regulovaní agregátneho dopytu, nastáva aj zmena v prístupe k deficitnému financovaniu. Deficit štátneho rozpočtu sa v priemyselne vyspelých kapitalistických krajinách stal bežným javom a teoreticky sa zdôvodňoval keynesovskou koncepciou. Podľa nej vládne výdavky pôsobia multiplikačne, a tým vytvárajú nové dôchodky, čím kompenzujú nedostatočný kúpyschopný dopyt súkromného sektora hospodárstva. Na týchto predpokladoch je založená aj *nová koncepcia štátneho dlhu*, ktorý má tendenciu rásť práve v dôsledku deficitného financovania vládnych výdavkov. Štátny dlh vznikajúci

ako dôsledok deficitného financovania štátneho rozpočtu považujú keynesovsky orientovaní ekonómovia za jeden z nástrojov rozpočtovej politiky.

V skutočnosti sa štátny dlh stal veľmi sporným bodom pri posudzovaní stabilizačných účinkov rozpočtovej politiky. Rozhodne neprispieval k stabilite ekonomiky, ale predstavuje významný zdroj inflačného vývoja.

1.3.1 Členenie štátneho rozpočtu

Vývojom v členení štátneho rozpočtu nastali viaceré zmeny podľa toho, ako sa menili funkcie štátu. V prvopočiatkoch sa štátny rozpočet členil na **riadny** a **mimoriadny**.

Za riadny sa považuje štátny rozpočet, ktorý má trvalé a opakované (stále) príjmy a výdavky. Týmto rozpočtom sa zabezpečujú základné funkcie štátu.

Mimoriadny štátny rozpočet má viacero klasifikácií. Jedna klasifikácia je, že mimoriadny štátny rozpočet sa zostavuje vtedy, keď v dôsledku živelných pohrôm, vojen, krízy a pod. vznikajú výdavky, ktoré sa môžu považovať za mimoriadne, príp. prechodné. Mimoriadny štátny rozpočet má príjmy z osobitných daní zavedených na tento účel, zo štátnych pôžičiek, alebo z emisie papierových peňazí. Druhá klasifikácia spočíva v tom, že sa nevyskytli mimoriadne prípady, avšak je nevyhnutné a účelné uskutočniť také výdavky, ktoré sa dotýkajú viacerých generácií: stavba priehrad, diaľnic, železníc a pod. Keďže ide o náročné akcie na finančné prostriedky, vykazujú sa v osobitnom mimoriadnom rozpočte.

Okrem rozdelenia štátneho rozpočtu na riadny a mimoriadny je v niektorých štátoch aj **doplňkový rozpočet**, ktorý sa vyskytuje vo viacerých podobách. V súčasnosti sa vyskytuje v menšej miere.

Vzhľadom na zásah štátu do hospodárstva (pod vplyvom učenia Keynesa) sa po druhej svetovej vojne upúšťalo od rozdeľovania štátneho rozpočtu na riadny a mimoriadny a štátny rozpočet sa začínal rozdeľovať na dve základné časti:

1. Rozpočet bežných príjmov a výdavkov, ktorý zahŕňal pôvodný klasický štátny rozpočet (daňové príjmy a výdavky na správu, armádu, štátny dlh).

2. Rozpočet kapitálových príjmov a výdavkov, ktorý vyjadroval zásah štátu do hospodárstva, a to spravidla štátnymi investíciami.

V súčasnosti si každý štát člení štátny rozpočet podľa vlastných potrieb a s prihliadnutím na tradíciu.

Členenie štátneho rozpočtu vždy vychádza z toho, čo chce štát osobitne sledovať a dávať na vedomie verejnosti, napr. zásah štátu do hospodárstva alebo stabilizačné opatrenia či protiinflačnú rozpočtovú politiku. Vždy sa však komplexne skúma, ktoré ekonomicko-finančné nástroje štátneho rozpočtu a v akej koncepcii sa na dosiahnutie tohto cieľa dajú čo najlepšie využiť, **Petrenka, J. – Sobek, O. a kol.** (1993).

1.3.2 Rozpočtové zásady

Štátny rozpočet musí vyhovovať určitým požiadavkám, musí spĺňať rozpočtové zásady. **Árendáš, M.** (2005) uvádza, že k základným rozpočtovým zásadám patria:

Zásada jednotnosti či zásada plurality štátneho rozpočtu – v začiatočnom období sa uplatňovala zásada jednotnosti – ŠR sa zostavoval ako jediný dokument. Neskôr sa uplatňovala zásada plurality – zostavovanie viacerých rozpočtov, v súčasnosti je to: bežný a kapitálový rozpočet, miestne rozpočty, atď.

Zásada úplnosti štátneho rozpočtu – zahrňuje do rozpočtu všetky rozpočtové príjmy a výdavky v úplných sumách.

Zásada reálnosti – do rozpočtu sa majú uvádzať reálne údaje, t. j. rozpočtové príjmy i výdavky majú byť splniteľné v rozpočtovom roku, na ktorý sa štátny rozpočet zostavuje.

Zásada verejnosti či publicity – účasť verejnosti a verejného prerokovania ŠR v parlamente, ako aj jeho publikovanie v podobe zákona o štátnom rozpočte.

Zásada ročnej platnosti štátneho rozpočtu – ŠR sa zostavuje a schvaľuje vždy na obdobie jedného rozpočtového roka (rozpočtový rok sa môže, ale nemusí zhodovať s kalendárnym)

Zásada prehľadnosti štátneho rozpočtu – vnútorné členenie a určité usporiadanie rozpočtových príjmov a výdavkov podľa rozpočtovej klasifikácie – jej úlohou je:

- zabezpečiť jednotnosť verejných rozpočtov,
- umožniť porovnateľnosť jednotlivých rozpočtov navzájom,
- zabezpečiť súvislosť rozpočtov s hospodárskymi ukazovateľmi,

zabezpečiť adresnosť, kto je zodpovedný za rozpočtové príjmy a výdavky.

Zásada vyrovnanosti, schodkovosti, prebytkovosti ŠR:

vyrovnaný ŠR - keď predpokladané rozpočtové príjmy a rozpočtové výdavky sú rovnaké,

prebytkový ŠR – keď príjmy sú väčšie ako výdavky,

deficitný ŠR – keď výdavky sú väčšie ako príjmy.

Zásada stability štátneho rozpočtu – ŠR, ktorý by napomáhal dosahovať rovnovážny stav ekonomiky.

1.3.3 Rozpočtové pravidlá

V literatúre sa uvádza viacero rozpočtových pravidiel, ale najrozšírenejšie sú:

a) Jedno z rozpočtových pravidiel v oblasti zostavovania štátneho rozpočtu spočíva v tom, **ktorá inštitúcia má právo vypracovať návrh štátneho rozpočtu**. Keďže štátny rozpočet sa musí prerokovať a schváliť v parlamente, obsahuje proces zostavenia štátneho rozpočtu aj politické prvky.

b) Ďalšie rozpočtové pravidlo spočíva v tom, kto a akým spôsobom vypracúva návrh výdavkov štátneho rozpočtu.

c) Často ako rozpočtové pravidlo sa uvádza pravidlo **o prednosti výdavkov pred príjmami štátneho rozpočtu**. Základný problém pri tomto pravidle je v tom, aby výdavky neboli ani nadhodnotené a ani podhodnotené.

d) V oblasti príjmov štátneho rozpočtu platí všeobecné pravidlo **o ich neúčelovosti**. Preto nie je (až na výnimky) bezprostredná väzba medzi určitými príjmami a určitými výdavkami štátneho rozpočtu.

e) Rozpočtové pravidlá vo sfére **schvaľovania** štátneho rozpočtu sú v jednotlivých štátoch odlišné podľa toho, ako je usporiadaná zákonná moc v štáte, a to či je jedno alebo dvojkomorový parlament.

f) Pri plnení štátneho rozpočtu dôležité pravidlo sa vzťahuje k **presunom** (virementom), čiže ktoré výdavky štátneho rozpočtu schválené vo forme zákona sa môžu vzhľadom na skutočný vývoj v plnení presunúť.

g) Pre krajiny federatívneho štátprávneho usporiadania je dôležité pravidlo, podľa ktorého sa riadi alokácia výdavkov federálneho rozpočtu medzi štáty tvoriace federáciu, **Petrenka, J. – Sobek, O. a kol.** (1993).

1.4 Dane a daňová sústava

Keynes, J. M. (1956) definuje dane ako jeden z nástrojov, ktorými štát ovplyvňuje reprodukčný proces. Vyzdvihuje dôležitosť efektívnosti daňového systému, a preto skúma aký rozsah redistribúcie národného dôchodku prostredníctvom štátneho rozpočtu umožňuje daňový systém a aký vplyv má na hospodársku aktivitu a stabilitu meny. Podľa Keynesa sa dane majú využívať ako nástroj štátu na zasahovanie do hospodárstva. Vidí dane ako jeden zo zdrojov na „naštartovanie“ ekonomiky v štátoch, ktoré sa nachádzajú v ekonomickej recesii. Daňový systém by mal byť maximálne efektívny, inak sa snaženie vlády minie účinkom. Manipulácia s výškou a formou zdaňovania je preto kľúčovým nástrojom štátneho aparátu na dosahovanie krátkodobých a dlhodobých ekonomických cieľov.

Bojňanský, J. (2008) uvádza, že vznik a existencia daní je spojená so samotným vznikom štátu resp. verejného sektora. Dane z makroekonomického pohľadu predstavujú rozhodujúci zdroj príjmov každého verejného rozpočtu. Uplatňovanie optimálnej fiškálnej a daňovej politiky je preto stredobodom záujmu príslušných štátnych orgánov a inštitúcií.

Pri hodnotení makroekonomických dopadov daní sa kladie dôraz najmä na nasledujúce problémové okruhy:

- efektívnosť daní,
- daňová incidencia,
- meranie daní a ich účinkov

Efektívnosť daní. Dane reprezentujú transferové platby peňažných prostriedkov od jednotlivcov a firiem do verejných rozpočtov. Uvedené transferové platby sú nevyhnutne spojené s dodatočnými daňovými nákladmi (administratívne náklady priame a nepriame, nadmerné daňové bremeno), ktoré sa musia v ekonomike vynakladať, čím sa znižuje jej celková efektívnosť. Cieľom tvorcov každého daňového systému musí byť to, aby toto zníženie efektívnosti bolo čo najmenšie.

Daňová incidencia. Proces zdaňovania, okrem zabezpečovania dostatočných zdrojov verejných rozpočtov, sa vyznačuje aj mikro a makroekonomickými účinkami. Mikroekonomické účinky spočívajú v ovplyvňovaní rozdeľovania dôchodkov a efektívnosti využívania zdrojov. Makroekonomické účinky spočívajú v ovplyvňovaní ekonomického rastu, inflácie a zamestnanosti. Skúmaním týchto účinkov, ich vzájomnými interakciami sa zaoberá časť daňovej teórie označovaná ako daňová incidencia. Daňová incidencia vyjadruje daňový dopad resp. rozdelenie daňového bremena (dane) medzi jednotlivé daňové subjekty (zákonný dopad dane a skutočný dopad dane).

Meranie daní a ich účinkov. Ukazovatele merania daní a ich účinkov sú viaceré, z hľadiska makroekonomického sú najčastejšie používané:

- daňová kvóta,
- daňový multiplikátor.

Daňová kvóta je makroekonomickým ukazovateľom, reprezentuje podiel daní, prípadne poistného na sociálne zabezpečenie a hrubého domáceho produktu. V prípade vyrovnaného rozpočtu, keď sa daňové príjmy zhruba rovnajú rozpočtovým výdavkom, tento ukazovateľ vlastne vyjadruje podiel verejných výdavkov na hrubom domácom produkte. Využitie tohto ukazovateľa je najmä pri medzinárodnom porovnávaní daňového zaťaženia v jednotlivých krajinách.

Daňový multiplikátor je ukazovateľ, ktorý vyjadruje vzťah medzi zmenou v zdanení a následnými zmenami v národnom dôchodku. Má vždy zápornú hodnotu, pretože zvýšenie daní má za následok pokles disponibilných príjmov, pokles dopytu, produkcie, zamestnanosti a pod., to znamená v konečnom dôsledku pokles národného dôchodku. Zníženie daní naopak má pozitívny vplyv na veľkosť národného dôchodku.

Stiglitz, Joseph E. (1997) sformuloval 5 požadovaných vlastností optimálneho daňového systému:

požiadavka ekonomickej efektívnosti – daňový systém by nemal byť v rozpore s efektívnou alokáciou zdrojov. Dane by nemali spôsobovať veľké distorzie v cenách a úžitku rôznych druhov činností. Distorzie vedú k substitúcii a čím je substitučný efekt väčší, tým je väčšie tzv. nadmerné bremeno dane

požiadavka administratívnej jednoduchosti – daňový systém by mal byť čo najjednoduchší a relatívne nenákladný z hľadiska správy

požiadavka flexibility – daňový systém by mal byť schopný ľahko a v niektorých prípadoch automaticky sa prispôsobovať zmeneným ekonomickým podmienkam

požiadavka politickej priehľadnosti a zodpovednosti – daňový systém musí byť priehľadný v tom zmysle, že daňovník by mal vedieť na čo a prečo platí dane. Iba tak môže politický systém vo svojom rozhodovaní odrážať preferencie jednotlivcov

požiadavka spravodlivosti – daňový systém by mal byť spravodlivý v prístupoch k rozdielnym jednotlivcom.

Boreková, B. (2001) píše, že v podmienkach trhového hospodárstva sú dane najdôležitejším nástrojom hospodárskej politiky štátu a rozhodujúcou príjmovou zložkou štátneho rozpočtu. Daňová politika by mala plniť predovšetkým stimulačnú funkciu, uplatnením ktorej sa súčasne rozvíja podnikanie a zvyšujú sa príjmy do štátneho rozpočtu. Túto funkciu plnia dane ak sú spojené s princípom spravodlivosti zdanenia. Nevhodná konštrukcia nástrojov daňovej politiky vedie k tomu, že dane môžu pôsobiť antistimulačne, keď neprimerane vysoké daňové zaťaženie je príčinou nedostatku finančných prostriedkov na investovanie a technický rozvoj.

Daňová sústava predstavuje systém daní platných v určitom období a na určitom území, pričom jednotlivé dane sú upravené príslušnými daňovými zákonmi. Od pojmu daňová sústava je potrebné odlišovať pojem daňový systém. Daňový systém predstavuje širší pojem, ktorý v sebe zahŕňa:

- sústavu daní,

- právne, organizačne a technicky konštituovaný systém inštitúcií, ktoré prostredníctvom nástrojov, metód a pracovných postupov zabezpečujú správu daní.

Daňový systém každého štátu je výsledkom jeho dlhodobého politického, hospodárskeho a kultúrneho vývoja, pričom v sebe logicky odráža politicko-sociálne ideológie príslušného štátu. Daňový systém je odrazom existujúcich ekonomických vzťahov spoločnosti a jedným z hlavných prostriedkov na realizáciu cieľov a zámerov finančnej politiky štátu, **Bojňanský, J.** (2008).

1.5 Ekonomický rast

Salin, P. (1993) uvádza, že keď hovoríme o ekonomickom raste, máme obyčajne na mysli situáciu, v ktorej hodnoty niektorých makroekonomických premenných (považovaných za dôležité) nepretržite v danom čase rastú. Rast je teda dlhodobým javom, ktorý trvá niekoľko rokov alebo aj desaťročí. Jednorazové zvýšenie určitej premennej nemôže byť považované za fenomén rastu. Ak povieme, že existuje rast, potom to znamená, že existuje proces, prostredníctvom ktorého predchádzajúce hodnoty príslušných premenných generujú hodnoty nasledujúce.

Niekoľko základných myšlienok týkajúcich sa rastu:

1.) Ekonomický rast je produktom množstva rozhodnutí a individuálnych činností

2.) Proces rozvoja závisí hlavne od inštitucionálnych faktorov

3.) Spoločnosť, ktorá sa rozvíja je spoločnosťou, ktorá sa stáva čoraz zložitejšou

Ekonomický rast je funkciou investičných a neinvestičných procesov. Širšie chápané je to vplyv zložiek konečného dopytu na HDP. V takomto prípade ide o pôsobenie multiplikatívnych efektov zložiek konečného dopytu, ďalej efektov z konkurenčnej spôsobilosti hospodárstva na vnútornom a vonkajšom trhu. V staršom chápaní hospodársky rast podmieňuje pôsobenie extenzívnych a intenzívnych faktorov rastu. Pod extenzívnymi faktormi sa rozumie nasadenie pracovnej sily a fixného kapitálu a intenzívne faktory predstavovali rast produktivity práce a jej synergické efekty.

V modernej ekonomike je dôležité analyzovať, aby jednotka každého vstupu do produkčného procesu, pri rôznych kombináciách pôsobenia faktorov, dávala rovnaký hraničný efekt (výstup). Takáto analýza na úrovni makroekonomiky, či mikroekonomiky v našej hospodárskej praxi nenašla zatiaľ plné uplatnenie, **Laščiak, A.** – **Chajdiak, J.** (1999).

Podľa **Vincúr, P. a kol.** (2007), ekonomický rast je spravidla definovaný ako zvyšovanie výstupu v danom ekonomickom systéme, pričom ekonomická teória rozlišuje krátkodobý a dlhodobý rast produkcie. Krátkodobý rast je charakteristický zvyšovaním využitia výrobných kapacít a jeho hranica je daná výrobným potenciálom danej ekonomiky, t. j. množstvom disponibilných zdrojov a technologickým know-how.

Na rozdiel od krátkodobého je pre dlhodobý rast produkcie charakteristická expanzia výrobných kapacít, ktorá vedie k posunu hranice produkčných možností a tým k rastu potenciálneho hrubého domáceho produktu. Vzhľadom na to, že krátkodobý rast je spojený iba s kvalitnejším využitím súčasných výrobných kapacít, rozumieme pod pojmom hospodársky rast zvyšovanie úrovne potenciálneho HDP.

Je potrebné poznamenať, že toto poňatie ekonomického rastu sa vzťahuje predovšetkým k reálnemu hrubému domácemu produktu, ktorý vyjadruje skutočnú hodnotu všetkých statkov a služieb, vytvorených vo vnútri danej krajiny počas určitého časového obdobia (štvrt'rok, polrok, rok) a ktorého hodnotu určíme pomocou nasledujúceho vzorca:

$$HDP_R = \frac{HDP_N}{IPD}$$

kde: HDP_R – reálny hrubý domáci produkt

HDP_N – nominálny hrubý domáci produkt

IPD - implicitný cenový deflátor

Ekonomickému rastu býva v súvislosti s kvantifikáciou ekonomickej úrovne prisudzovaná veľmi významná úloha. Podľa názoru **Vincúr, P. a kol.** (2007), je možné hlavné dôvody takto privilegovaného postavenia zhrnúť do nasledujúcich bodov:

rast produkcie býva spravidla spojený s rastom súkromnej spotreby, čo zvyšuje materiálny blahobyť v danom ekonomickom systéme,

ako vypláva z vyššie uvedeného, na raste výstupu do istej miery závisí lepšie využitie výrobných kapacít danej ekonomiky,

rast HDP je bytostne spätý s rastom produktivity práce,

v úzkej väzbe s rastom produkcie je rast investícií, ktorý prispieva nielen k ďalšej akcelerácii hospodárskeho rastu, ale vedie tiež k rastu národného hospodárstva.

Lisý J. a kol. (2007) uvádza, že ekonomický rast predstavuje také zmeny v hospodárstve, ktoré sa prejavujú v prírastku základných makroekonomických veličín v čase. V krátkom období ide o prírastok reálneho HDP, v dlhom období ide o rast potenciálneho produktu. Potenciálny produkt predstavuje najvyššiu možnú úroveň reálneho produktu, ktorú môže ekonomika trvale dosahovať v podmienkach prirodzenej

miery nezamestnanosti a v podmienkach stabilnej cenovej hladiny, resp. pri nízkej miere inflácie.

Ekonomický rast je proces, ktorý zvyšuje schopnosť ekonomiky vyrábať tovary a služby, preto sa vyjadruje pomocou reálnych ekonomických veličín (reálny HDP). Ekonomický rast predstavuje zvyšovanie produkčnej kapacity danej ekonomiky v čase. Preto ekonomický rast v pravom zmysle slova predstavuje rast potenciálneho HDP.

Trvalý rast agregátnej ponuky statkov je výsledkom ekonomického rastu. O ekonomickom raste môžeme hovoriť vtedy, keď celkový objem reálneho hrubého domáceho produktu v danom období (Y_t) je väčší ak v predchádzajúcom období (Y_{t-1}), t. j.:

$$Y_t > Y_{t-1}$$

Ekonomický rast môžeme vyjadriť tromi spôsobmi:

1. V *absolútnej hodnote* ako prírastok reálneho produktu medzi dvoma obdobiami, t. j.:

$$\Delta Y = Y_t - Y_{t-1}$$

Ak je rozdiel $Y_t - Y_{t-1}$ väčší ako nula, tak to znamená, že výkonnosť ekonomiky sa zvýšila.

2. Ako *koeficient ekonomického rastu* (r), ktorý možno vyjadriť ako podiel hodnoty reálneho HDP v čase t a hodnoty reálneho HDP v čase $t-1$:

$$r = Y_t / Y_{t-1} \cdot 100 \%$$

3. Ako *tempo ekonomického rastu* (G), ktoré možno vyjadriť ako relatívny podiel absolútneho prírastku reálneho HDP v danom období a dosiahnutej úrovne reálneho HDP v predchádzajúcom období:

$$G = (Y_t - Y_{t-1}) / Y_{t-1} \cdot 100 \%$$

Tento ukazovateľ vyjadruje, akým tempom rastie reálny HDP.

Životná úroveň obyvateľov závisí od HDP pripadajúceho na 1 obyvateľa. Preto dôležitým ukazovateľom, ktorý charakterizuje tendencie vývoja životnej úrovne, je prírastok reálneho HDP na jedného obyvateľa. Len v podmienkach, keď je tempo rastu reálneho HDP vyššie, ako je tempo rastu obyvateľov, možno hovoriť o raste životnej úrovne. Rast reálneho HDP na jedného obyvateľa znamená, že ekonomika produkuje viac tovarov a služieb na jedného obyvateľa v danom roku ako v predchádzajúcom roku.

Rast reálneho HDP závisí od rastu produktivity práce a od počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Z toho vyplýva, že hlavným zdrojom ekonomického rastu na

Slovensku i v ďalších vyspelých krajinách, je v novej ekonomike rast produktivity práce.

Ekonomický rast závisí od množstva používaných výrobných faktorov, čo sa považuje za kvantitatívne, resp. extenzívne zdroje rastu, a od kvality a ich efektívnosti, čo sa považuje za kvalitatívne, resp. intenzívne zdroje rastu. V podmienkach, keď sa vyčerpajú extenzívne faktory rastu, rozhodujúcim sa stávajú intenzívne faktory rastu, predovšetkým produktivita práce. Produktivita práce je najdôležitejším faktorom, ktorý ovplyvňuje celkovú výkonnosť ekonomiky, tempo rastu reálneho HDP a životnú úroveň obyvateľov jednoducho preto, že čím viac tovarov ľudia vyrobia, tým viac ich môžu spotrebovať.

2 Cieľ práce

Fiškálna politika ako veľmi dôležitá súčasť celkovej hospodárskej politiky krajiny má zásadný význam pre regulovanie vývoja ekonomických procesov, zmierňovanie dopadov hospodárskych cyklov, celkovú ekonomickú stabilitu a ekonomický rast krajiny v trhovej ekonomike.

Hlavným cieľom tejto diplomovej práce, súvislosti s jej názvom, je poukázať na najdôležitejšie nástroje fiškálnej politiky a ich účinnosť pri aplikácii v praxi, taktiež zhodnotiť stav, vývoj a význam fiškálnej politiky v ekonomickom raste Slovenskej republiky a v konečnom dôsledku navrhnúť určité možné riešenie príp. opatrenia pre ďalšie smerovanie fiškálnej politiky na Slovensku a použitia jej nástrojov za účelom ekonomického rastu SR. Na základe názorov a teórií, zaoberajúcich sa touto problematikou a prostredníctvom dostupných materiálov charakterizovať fiškálnu politiku, štátny rozpočet, daňový systém a makroekonomické ukazovatele a ich vývoj na Slovensku.

Nakoľko najvýznamnejšiu úlohu v uplatňovaní fiškálnej politiky a jej nástrojov zohráva vláda a štátny rozpočet s jeho príjmami a výdavkami, cieľom je aj analýza a posúdenie daňovej sústavy Slovenskej republiky, vplyv daňových príjmov a vládnych výdavkov na hrubý domáci produkt a ďalšie makroekonomické ukazovatele, tzn. celkový hospodársky vývoj prípadne ekonomický rast Slovenska, ktorý bol samozrejme v poslednom období značne ovplyvnený (ako vo všetkých krajinách na svete) svetovou hospodárskou a finančnou krízou.

Jedným z parciálnych cieľov je aj popísanie a zhodnotenie daňovej reformy na Slovensku, ktorá bola zrealizovaná v roku 2004 a významne pozitívne ovplyvnila celkový vývoj slovenskej ekonomiky a určite prispela k ekonomickému rastu Slovenskej republiky najmä vytvorením vysoko konkurenčného trhového prostredia v našej krajine.

3 Metodika práce a metódy skúmania

Charakteristika objektu skúmania

Objektom skúmania je štát, štátny rozpočet a daňový systém Slovenskej republiky, zmeny v daňovom systéme vyvolané daňovou reformou a fiškálna politika ako činnosť štátu spojená so štátnym rozpočtom zameraná na stabilizáciu ekonomiky, vývoj makroekonomických ukazovateľov ako aj celkový ekonomický vývoj krajiny.

Pracovné postupy

Zaobstaranie čo najrozsiahlejšieho množstva informácií, štúdium rôznych materiálov a literatúry od rôznych autorov z dostupných zdrojov, ktorí sa zaoberajú problematikou fiškálnej politiky, daňového systému, hospodárskou politikou, makroekonomikou, ekonomickým vývojom a rastom a ekonomikou všeobecne. Analyzovanie, posudzovanie, porovnávanie, vyhodnocovanie, triedenie a výber údajov zo získaných podkladov a materiálov pre spracovanie predmetnej témy.

V prvej časti vlastnej práce zhodnotenie vývoja fiškálnej politiky na Slovensku po transformácii z centrálne riadenej ekonomiky na trhovú ekonomiku. A nakoľko je Slovenská republika odo dňa vstupu do Európskej únie v máji 2004 súčasťou Hospodárskej a menovej únie, v práci sú uvedené aj pravidlá fiškálnej politiky v EÚ a záväzky SR v tejto oblasti. Taktiež zhodnotenie hospodárskeho vývoja Slovenska v roku 2008 v oblasti verejných financií.

Ďalšia časť práce sa venuje najdôležitejším nástrojom fiškálnej politiky, t.j. Štátnemu rozpočtu SR, vývoju jeho príjmov a výdavkov, so zameraním hlavne na vývoj hodnôt za rok 2008, ako aj Daňovému systému, daňovej sústave SR a daňovej reforme na Slovensku, ktorá významne zasiahla do ekonomického rastu a celkového vývoja hospodárstva Slovenskej republiky.

V poslednej časti uvedenie vývoja hlavných makroekonomických ukazovateľov SR, ktoré predstavujú stav a vývoj ekonomiky ako aj celkový hospodársky vývoj – hrubý domáci produkt, inflácia, nezamestnanosť a platobná bilancia, porovnanie vývoja ich hodnôt v súvislosti so zmenou daňového systému a vývojom príjmov a výdavkov štátneho rozpočtu.

V závere celkové zhodnotenie zistených skutočností a vyjadrenie vlastného postoja a názoru k danej problematike.

V prílohách diplomovej práce uvedenie vývoja a porovnanie najdôležitejších makroekonomických ukazovateľov Slovenska s ukazovateľmi vybraných krajín Európskej únie.

Spôsob získavania údajov a ich zdroje

Všetky údaje potrebné pre úspešné vypracovanie diplomovej práce boli získané štúdiom odbornej a vedeckej literatúry, konzultáciami s vedúcim práce, alebo prostredníctvom internetu.

Zdrojom údajov, informácií a ostatných podkladov pre vypracovanie tejto diplomovej práce bola rôzna odborná ekonomická literatúra, získaná z knižnice Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre ako aj z okresnej knižnice vo Veľkom Krtíši, Lučenci a vo Zvolene, prípadne od iných osobne známych osôb. Ďalším zdrojom boli informácie z internetu, materiály Ministerstva financií Slovenskej republiky, materiály Daňového riaditeľstva Slovenskej republiky, prehľad legislatívy a jej zmien v sledovanom období a ďalšie verejne dostupné zdroje informácií, a rôzne publikácie, ktoré sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Použité metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov

V súvislosti s cieľom tejto diplomovej práce boli použité nasledovné metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov:

- základná metóda ekonomickej analýzy
- metóda skúmania a určenia podmienenosti jednotlivých oblastí problematiky
- metóda porovnávania – komparácie jednotlivých javov
- metóda syntézy pre získanie komplexného pohľadu a súhrnných informácií
- grafické znázornenie vývoja niektorých makroekonomických ukazovateľov
- pre potreby porovnateľnosti hodnôt niektorých ukazovateľov a jednotlivých položiek z dôvodu prechodu Slovenskej republiky v roku 2009 na novú menu, bol použitý konverzný kurz 30,126 SKK/EUR

V jednotlivých častiach práce môžu byť uvedené spôsoby výpočtu makroekonomických ukazovateľov a spôsoby merania účinkov daní:

$$\text{Multiplikátor vládnych výdavkov: } e = \frac{1}{1 - \text{MPC}}$$

$$\text{Daňový multiplikátor: } t = \frac{\text{MPC}}{1 - \text{MPC}}$$

$$\text{Rozšírený výdavkový multiplikátor: } k_1 = \frac{1}{1 - \text{MPC}(1 - r)}$$

4 Výsledky práce a diskusia

4.1 Fiškálna politika SR

Slovenská republika prechádza od roku 1989 zložitým procesom transformácie z centrálne riadenej ekonomiky na ekonomiku trhovú, s čím sú spojené aj zásadné zmeny v úlohe štátu pri riadení ekonomiky, štrukturálne zmeny, zmeny vo vlastníckych vzťahoch ako aj vznik nových inštitúcií. Nakoľko nejestvovali nijaké overené spôsoby pre riešenie novovznikajúcich problémov a ani skúsenosti so zavádzaním novej hospodárskej politiky v takýchto krajinách, bol tento prechod veľmi komplikovaný a zdĺhavý. Je zrejmé, že najmä fiškálna politika v tomto ťažkom období zohrávala mimoriadne dôležitú úlohu.

Pristupovanie k fiškálnej politike prešlo od transformácie viacerými etapami vývoja. Na začiatku, v období rokov 1990 až 1992 sa fiškálna politika aplikovala na úrovni spoločnej federácie (ČSFR), kedy vláda zaviedla reštriktívnu fiškálnu politiku, ktorej hlavným cieľom bolo obmedziť úlohu štátu v ekonomike a zaviesť nový a účinný daňový systém, čo sa v konečnom dôsledku aj podarilo. Významnú úlohu tu zohrávalo odstránenie neprimeraného zdaňovania a tiež značné zníženie rozdielu medzi dostupnými zdrojmi štátu a dopytom po nich. Došlo k cenovej deregulácii a zníženiu dotácií. Hlavným príjmom štátneho rozpočtu sa stala daň z podnikového zisku a daň z obratu.

Nasledovalo obdobie pozitívneho vývoja ekonomiky až do roku 1995, k čomu prispela aj uskutočnená daňová reforma v roku 1992, ktorou sa prijali nové zákony o dani z príjmu a daň z obratu nahradila daň z pridanej hodnoty. Bilancia verejných financií sa dostala do menšieho prebytku z predchádzajúceho hlbokého deficitu na 0,4 % HDP v roku 1995. Vznik samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993 priniesol okrem iného aj vysoké vládne výdavky a vysoké daňové zaťaženie, ktoré sa negatívne prejavili až v neskoršom období. Od roku 1996 sa v daňovom systéme realizovali rôzne zmeny a úpravy, ktorými došlo k značnej deformácii daňovej sústavy a tá sa stala nakoniec zložitou a neprehľadnou, čo vytváralo priestor pre daňové úniky. Daňový systém sa stal neefektívny, čo vyplýva aj z toho, že napriek pozitívnemu vývoju HDP, ktorý v období roku 1999 dosahoval až 6 %-ný nárast, celkový príjem dane z príjmov zaznamenal výrazný pokles, a to zo 6,8 % HDP v roku 1995 na 3 % v roku 1999. Táto

situácia bola spôsobená najmä účelovými a neefektívnymi opatreniami vtedajšej vlády. Rozpočtový deficit v roku 1998 bol takmer 5 % HDP.

Ďalšia fáza vývoja fiškálnej politiky na Slovensku sa začala v roku 1999, kedy sa začala prudko prehlbovať miera nezamestnanosti, úrokové sadzby pre podnikateľský sektor boli viac ako 20 % čo spôsobovalo nárast ich zadĺženosti a neschopnosti splácať dlhy, a taktiež sa pozastavila stavebná výroba, čo sa v konečnom dôsledku prejavilo na spomalení ekonomického rastu. V tejto etape vývoja sa vláda zamerala na zníženie deficitu verejných výdavkov, zníženie zahraničného dlhu ako aj iných záväzkov. Spolu s ďalšími stabilizačnými opatreniami došlo k podstatnému zlepšeniu vo vývoji verejných financií a k zníženiu fiškálneho deficitu o tretinu – na 3,6 % HDP.

V období rokov 2003 a 2004, napriek reštriktívnej fiškálnej politike, no v súvislosti so štrukturálnymi reformami, bol ekonomický vývoj na Slovensku pozitívny čoho dôkazom je aj pozitívny vývoj makroekonomických ukazovateľov, t. j. rast HDP, postupné znižovanie miery nezamestnanosti z 15,6 % na 13,1 %, a aj výrazné zníženie miery inflácie z 9,3 % na 5,9 %.

Pre Slovenskú republiku a jej hospodársky vývoj má osobitný význam členstvo v Európskej únii od 1. mája 2004. Vysoká otvorenosť slovenskej ekonomiky, vysoký podiel zahraničného kapitálu, surovinová závislosť, veľká obojstranná migrácia pracovných síl, rozličné globalizačné faktory a najmä vstup do európskej menovej únie v mnohom značne ovplyvňuje naše vnútorné i vonkajšie ekonomické prostredie.

Fiškálna politika však zostáva v rukách národnej vlády, ktorej priestor vymedzuje a zároveň obmedzuje Pakt stability a rastu. (pozn. Doterajšie pokusy o efektívnu koordináciu fiškálnej politiky v EÚ neboli úspešné). Politika výdavkov by mala byť všeobecne usmerňovaná Lisabonskou stratégiou, ale presná štruktúra výdavkov je stanovená potrebami, resp. prioritami, o ktorých rozhodujú národné vlády.

Hlavnými cieľmi fiškálnej politiky v rokoch 2005 až 2007 bola podpora dynamického a zdravého rastu slovenskej ekonomiky a nasmerovanie verejných financií k úrovni, ktorá bude dlhodobo udržateľná. Z členstva v EÚ tiež vyplývajú záväzky v oblasti fiškálnej politiky, ktoré musí Slovensko plniť. Jedná sa najmä o zabránenie existencie nadmerného deficitu verejných financií.

4.1.1 Pravidlá fiškálnej politiky v EÚ a záväzky SR v tejto oblasti

a) Koordinácia fiškálnych politík členských štátov Európskej únie. Každý členský štát Európskej únie je zodpovedný za svoju rozpočtovú politiku, s výnimkami uvedenými v Zmluve o Európskom spoločenstve. Fiškálna politika v Európskej únii (EÚ) nie je harmonizovaná alebo inak centralizovaná, členské štáty však svoje fiškálne politiky koordinujú, pričom pravidlá koordinácie sú určené viacerými dokumentmi, počnajúc Zmluvou o Európskom spoločenstve a Nariadeniami Rady končiac. Kľúčovým bodom koordinácie fiškálnych politík je udržiavanie zdravých verejných financií, ako prostriedku na upevňovanie podmienok pre cenovú stabilitu a silný udržateľný rast prispievajúci k tvorbe pracovných miest. Rámcové pravidlá koordinácie fiškálnej politiky sú stanovené v Zmluve o Európskej únii, ktorá bola podpísaná členskými štátmi vo februári 1992 v Maastrichte .

Zmluva o Európskom spoločenstve (Zmluva), je základným dokumentom fungovania EÚ. Zmluva v kapitole „Hospodárska politika“ (Článok 99) ustanovuje, že „členské štáty EÚ považujú svoje hospodárske politiky za vec spoločného záujmu a koordinujú ich v rámci Rady EÚ“. Cieľom koordinácie hospodárskej politiky je vytvorenie jednotných štandardov vo všetkých členských štátoch a zabezpečenie spoločného ekonomického vývoja v EÚ. Ústredným ustanovením pre výkon fiškálnej politiky je článok 104 Zmluvy spolu s Protokolom č. 5 o procedúre nadmerného deficitu, ktorý je súčasťou Maastrichtskej Zmluvy o EÚ.

Podľa článku 104, odseku 1 Zmluvy členské štáty majú povinnosť zabrániť nadmernému deficitu verejných financií. Európska komisia (EK) skúma potenciálnu existenciu nadmerného deficitu na základe dvoch kritérií (Článok 104, odsek 2), ktoré sú presne definované v Protokole č. 5:

1. Pomer plánovaného alebo skutočného deficitu verejných financií k hrubému domácejmu produktu prevyšuje hodnotu 3 % HDP okrem prípadov, keď:

a) tento pomer podstatne klesol alebo sa neustále znižuje, až dosahuje úroveň, ktorá sa približuje k odporúčanej hodnote alebo

b) prekročenie odporúčanej hodnoty je len výnimočné alebo dočasné a pomer zostáva na úrovni blízkej odporúčanej hodnote.

2. Pomer hrubého dlhu verejných financií k HDP prevyšuje 60 %, okrem prípadov, ak sa tento pomer dostatočne znižuje a vyhovujúcim tempom sa približuje k odporúčanej hodnote.

Pri existencii nadmerného deficitu verejných financií nasleduje postup ustanovený v Zmluve, ktorý môže v prípade krajín, ktoré už zaviedli euro, vyvrcholiť až finančnými sankciami (Článok 104, odsek 11 Zmluvy. Doplnením a spresnením ustanovení Zmluvy o ES v oblasti fiškálnej politiky je Pakt stability a rastu, ktorý bol schválený v júni 1997 v Amsterdame.

Pakt je zložený z troch dokumentov:

1. Uznesenie Európskej rady o Pakte stability a rastu.
2. Nariadenie Rady (ES) č. 1466/97 o posilnení dohľadu nad rozpočtovými pozíciami a koordinácii hospodárskych politík.
3. Nariadením Rady (ES) č. 1467/97 o urýchlení a vyjasnení zavedenia postupu pri nadmernom deficite.

Pakt stability a rastu definuje strednodobý cieľ fiškálnej politiky - takmer vyrovnaný alebo prebytkový rozpočet. Podľa Paktu je „udržiavanie zdravých verejných financií prostriedkom na upevnenie podmienok pre cenovú stabilitu a silný udržateľný rast prispievajúci k vytváraniu pracovných miest.“ Základom mechanizmov na sledovanie rozpočtového vývoja a na uľahčenie koordinácie hospodárskych politík sú programy stability so špecifikáciou strednodobých rozpočtových cieľov, ktoré členské štáty eurozóny predkladajú EK a Rade EÚ na základe Nariadenia Rady (ES) č. 1466/97. Povinnosťou Rady EÚ je vyžadovať sprísnenie programových cieľov, ak dôjde k záveru, že je to nevyhnutné, sledovať plnenie programov a odporúčať nápravné opatrenia v prípadoch podstatného odklonu rozpočtovej pozície od strednodobých cieľov programu

b) Závazky Slovenskej republiky voči Európskej únii v oblasti fiškálnej politiky v zmysle Zmluvy o pristúpení SR k EÚ (Článok 2), ktorá bola podpísaná v apríli 2003, sú od vstupu Slovenska do Únie v máji 2004 pre Slovenskú republiku záväzné ustanovenia pôvodných zmlúv a aktov prijatých orgánmi EÚ pred pristúpením a tieto sa budú uplatňovať za podmienok stanovených v týchto dokumentoch . Podľa článku 4 Zmluvy o pristúpení SR k EÚ je Slovenská republika odo dňa vstupu do EÚ súčasťou Hospodárskej a menovej únie. To znamená, že sa na ňu vzťahuje povinnosť zabrániť nadmernému deficitu verejných financií. (zdroj MF SR)

4.1.2 Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2008 v oblasti verejných financií

Slovensko prežívalo v roku 2008 obdobie politickej stability, ktorej narúšanie spôsobovalo predovšetkým klientelisticke a netransparentné využívanie verejných financií a eurofondov.

V druhej polovici roka 2008 sa začali v slovenskej ekonomike prejavovať negatívne vplyvy ekonomickej a finančnej krízy s priamym dôsledkom na hospodárenie verejnej správy. Rozpočet verejnej správy na roky 2008 – 2010 bol zostavený na východiskách priaznivého externého prostredia v predchádzajúcich rokoch, ako aj na predpoklade stabilného hospodárskeho rastu slovenskej ekonomiky na úrovni 5 % v rokoch 2009 a 2010. Hospodársky rast predpokladaný vo východiskách rozpočtu na roky 2008 – 2010 dosiahol v roku 2008 hodnotu zodpovedajúcu tejto dynamike (6,4 %), avšak už koncom roka 2008 bolo zrejmé, že východiská rozpočtu na nasledujúce trojročné obdobie nebudú reálne. Rozpočet predpokladal deficit na úrovni 1,9 % HDP v roku 2009 a 0,8 % HDP v roku 2010. Predpoklady vývoja hospodárskeho rastu sa taktiež ukazovali ako nerealistické. Hospodársky rast v roku 2008 ešte potvrdil správnosť východísk rozpočtu verejnej správy, avšak v ďalších rokoch je nevyhnutné očakávať výrazné spomalenie rastu, resp. negatívny rast slovenskej ekonomiky. Nemenej dôležitou skutočnosťou je, že nárast príjmov za posledné roky vplyvom silného ekonomického rastu sa nepoužil na zlepšenie štruktúry výdavkov. Dlhodobo podfinancované oblasti nezískali potrebné finančné zdroje na úkor iných rezortov, v ktorých použitie finančných zdrojov nepredstavuje zásadný príspevok k budúcemu hospodárskemu rastu.

Významným faktorom, ktorý priaznivo ovplyvnil fiškálnu disciplínu v roku 2008 – podobne ako v predchádzajúcom roku 2007 – bol záväzok splniť maastrichtské rozpočtové kritériá a kvalifikovať sa na členstvo v Hospodárskej a menovej únii. Deficit štátneho rozpočtu v roku 2007 na úrovni 1,3 % HDP a 1,0 % HDP v roku 2008 zabezpečil splnenie kritérií a výraznou mierou prispel k udržaniu maastrichtskej hranice.

Napriek postupnému zhoršovaniu externého prostredia a silnejúcim vplyvom finančnej a hospodárskej krízy sa v roku 2008 podarilo udržať hospodárenie rozpočtu verejnej správy vo vymedzených limitoch. Z účtovného pohľadu môžeme hospodárenie považovať za úspešné, aj keď do veľkej miery podporené vysokým ekonomickým

rastom a s ním súvisiacim pozitívnym vplyvom na príjmovú a výdavkovú stranu rozpočtu.

Podľa predbežných údajov uvedených v štátnom záverečnom účte dosiahol deficit verejnej správy v roku 2008 hodnotu 2,2 % HDP. Výsledok hospodárenia bol lepší o 0,1 p. b. oproti plánovanej úrovni a v nominálnom vyjadrení bol deficitný na úrovni 1477 mil. €.

Oproti plánovanej úrovni dosiahla najlepší výsledok Sociálna poisťovňa, ktorá hospodárila s prebytkom na úrovni 265 mil. €, taktiež štátne fondy s prebytkom 43 mil. €, ako aj vyššie územné celky vo výške 33 mil. €. Naopak, hospodárenie Fondu národného majetku (FNM) bolo výrazne negatívne a oproti plánovanej hodnote dosiahlo negatívne salto vo výške 289 mil. €.

Prístup k zostavovaniu rozpočtu sa v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi prejavuje odklonom od konzervatívnych prognóz smerom k realistickým prognózam príjmov rozpočtu verejnej správy. Pokým v predchádzajúcich rokoch boli odhady príjmov pomerne konzervatívne, rozpočet zostavený na rok 2008 už pracoval s výrazne realistickými finančnými alokáciami. Dôsledkom tohto prístupu sa v kombinácii s externými vplyvmi čiastočne prejavili v mierne nižšom plnení príjmov štátneho rozpočtu v roku 2008. Výraznejšie sa tento jav prejavil pri zostavovaní rozpočtu verejnej správy na roky 2009 – 2011, ktorého verzia bola v čase schválenia zákona o štátnom rozpočte postavená na nerealistických predpokladoch a nereflektovala zmenené podmienky tak v domácej, ako aj vo svetovej ekonomike. **Okáli, I. a kol.** (2009)

4.2 Štátny rozpočet SR

Štátny rozpočet je najdôležitejším nástrojom fiškálnej politiky a je významnou súčasťou každej ekonomiky. Vytváranie dostatočných prostriedkov na príjmovej strane štátneho rozpočtu a ich efektívne použitie v oblasti verejných výdavkov je jedným z hlavných cieľov rozpočtovej politiky. Nesúlads medzi rozpočtovými príjmami a výdavkami spôsobuje fiškálnu nerovnováhu, ktorá predstavuje jeden z hlavných problémov verejných financií. Rozpočtový prebytok alebo rozpočtový schodok je prejavom krátkodobej fiškálnej nerovnováhy a verejný alebo štátny dlh je zas prejavom dlhodobej fiškálnej nerovnováhy. Výšku deficitu verejných financií ako aj štátneho dlhu

ovplyvňuje veľa faktorov, medzi ktoré patrí aj úroková miera v národnom hospodárstve, miera inflácie a aj sklon jednotlivých vlád k zadlžovaniu. Verejný dlh a rozpočtový schodok sa stávajú v ekonomikách bežným javom.

Štátny rozpočet Slovenskej republiky prešiel od jeho vzniku rôznymi zmenami. V súčasnosti je ŠR upravený formou zákona a každý rok ho schvaľuje Národná rada SR v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a ďalšími zákonmi platnými v Slovenskej republike, ako aj medzinárodnými zmluvami a inými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná, s právom Európskych spoločenstiev a právom Európskej únie. Súčasťou zákona o štátnom rozpočte sú jednotlivé prílohy s konkrétnym vyčíslením celkových príjmov, celkových výdavkov a schodkom štátneho rozpočtu. Taktiež sa rozpočtujú rezervy štátneho rozpočtu a rôzne štátne príspevky, poskytovanie štátnych záruk, prevzatie úverov a podobne.

Vývoj hospodárenia štátneho rozpočtu SR v roku 2008 v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi potvrdzuje trend odklonu od zostavovania rozpočtu na základe konzervatívnych odhadov predovšetkým na príjmovej strane.

Celkové príjmy štátneho rozpočtu v roku 2008 sa oproti schválenému rozpočtu naplnili len na 98,2 %. Celkové príjmy boli oproti plánu nižšie o 205,8 mil. €, pričom najväčší výpadok sa zaznamenal pri výbere DPH a spotrebných daní. Plnenie z dane z pridanej hodnoty (DPH) bolo nižšie o 79,7 mil. € a výber spotrebných daní bol nižší o 109,5 mil. €. Celkovo však boli daňové príjmy vyššie oproti plánu o 28,2 mil. €, k čomu prispelo predovšetkým vyššie plnenie dane z príjmov právnických osôb o 179,2 mil. €, mierne vyšší výnos dane z príjmov fyzických osôb o 14 mil. € a dane z príjmov vyberanou zrážkou o 19,1 mil. €. Nižší výber dane z pridanej hodnoty v roku 2008 predznamenal vplyv finančnej krízy na slovenskú ekonomiku, ktorej negatívne vplyvy na rozpočet sa výrazne prejavili v roku 2009 nižším plnením daňových príjmov. Vývoj príjmov a výdavkov štátneho rozpočtu v rokoch 2003 až 2008 je uvedený v tabuľke č. 1.

Podiel jednotlivých príjmov na celkových príjmoch štátneho rozpočtu sa v priebehu roka 2008 dramaticky nezmenil (viď graf 1). Predpokladaný posun, ktorý bol očakávaný z hľadiska čerpania štrukturálnych fondov, sa v dôsledku slabého čerpania neodrazil na zmene podielu položky Granty, transfery a ostatné príjmy a v porovnaní s rokom 2007 zostal tento podiel nezmenený. Mierny pokles o 0,6 p. b. sa zaznamenal pri daňových príjmoch na úkor zmeny nedaňových príjmov.

Výdavky štátneho rozpočtu v roku 2008 boli rozpočtované v sume 12620,3 mil. € a boli vyčerpané na 95,5 %. V nominálnom vyjadrení boli oproti plánu nižšie o 564,3 mil. €. Najvýraznejšia úspora sa dosiahla v kategórii bežných výdavkov v položkách tovary a služby (458,1 mil. €) a bežné transfery (378,4 mil. €). V podrobnejšej štruktúre sa v rámci bežných transferov najmenej čerpali dotácie nefinančným subjektom v objeme 152,7 mil. € a sociálne dávky v objeme 116,2 mil. € (v dôsledku dovedy klesajúcej miery nezamestnanosti). Odvody so spoločného rozpočtu EÚ dosiahli úroveň 517,8 mil. €, čo oproti plánovanej výške predstavuje úsporu v hodnote 92,9 mil. €. Na rozdiel od bežných výdavkov, čerpanie kapitálových výdavkov bolo oproti schválenému rozpočtu vyššie o 285,5 mil. €.

Výsledky rozpočtového hospodárenia opakovane potvrdzujú nedostatočnú úroveň čerpania prostriedkov z rozpočtu EÚ aj v roku 2008. Oproti pôvodne schválenému návrhu štátneho rozpočtu boli príjmy štátneho rozpočtu v tejto položke nižšie o 355,2 mil. €.

Finančné prostriedky z EÚ za rozpočtové obdobie 2004 – 2006 sa ku koncu roka 2008 čerpali pomerne uspokojivo, a to predovšetkým vzhľadom na dlhšie obdobie ich implementácie. Z programového obdobia 2004 – 2006 bolo ku koncu roka 2008 vyčerpaných v rámci štrukturálnych fondov 1,07 mld €, čo predstavovalo čerpanie vo výške 91,98 %.

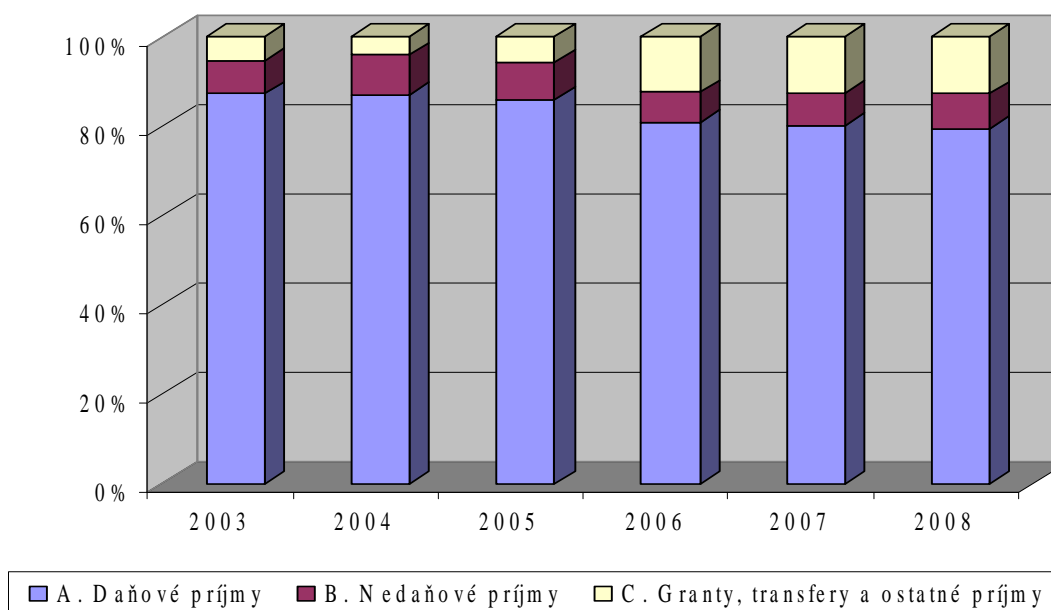
Pokým čerpanie za predchádzajúce obdobie 2004 – 2006 dosahuje aj vzhľadom na dĺžku implementácie pomerne uspokojivé výsledky, programové obdobie roka 2009 vykazovalo pomerne veľké nedostatky v intenzite čerpania štrukturálnej pomoci. Ku koncu roka 2008 bolo z celkovej alokácie vyplatených na konkrétne projekty 27,9 mil. €, čo predstavuje 0,25 % z celkovej alokácie 11,3 mld € v rámci existujúcich jedenástich operačných programov (OP).

Deficit štátneho rozpočtu dosiahol v roku 2008 hodnotu 703,7 mil. €, čo v nominálnom vyjadrení predstavuje jednu z najnižších dosiahnutých hodnôt v histórii Slovenskej republiky. Oproti plánovanému deficitu vo výške 1058,9 mil. € bol deficit nižší o 355,2 mil. € a jeho podiel na hrubom domácom produkte dosiahol 1 %. Oproti predchádzajúcemu roku došlo k zlepšeniu o 0,3 percentuálne body najmä v dôsledku mierne vyššieho plnenia príjmov a výrazne nižšieho čerpania výdavkov štátneho rozpočtu. **Okáli, I. a kol. (2009)**

Tab. 1 Vývoj Príjmov a výdavkov štátneho rozpočtu 2003 - 2008

	Skutočný stav (v mld €)						Plnenie rozpočtu 2008	Index 2008/2007
	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
Celkové príjmy	7,734	8,046	8,584	9,689	10,69	11,35	3,260	3,522
z toho:								
A. Daňové príjmy	6,639	6,951	7,386	7,840	8,571	9,022	3,329	3,495
v tom:								
Dane z príjmov a kapitálového majetku	2,327	2,008	1,617	1,816	2,038	2,443	3,638	3,980
Dane za tovary a služby	4,089	4,787	5,719	5,992	6,496	6,536	3,223	3,339
Dane z medzinárodného obchodu a transakcií	0,133	0,060	0,017	0,020	0,033	0,037	3,844	3,651
B. Nedaňové príjmy	0,564	0,700	0,700	0,644	0,780	0,873	3,914	3,714
C. Granty, transfery a ostatné príjmy	0,412	0,325	0,495	1,202	1,341	1,454	2,649	3,598
z toho:								
Prostriedky rozpočtu EÚ	-	0,149	0,461	0,677	0,849	0,863	2,399	3,372
Celkové výdavky	9,593	10,38	9,709	10,74	11,48	12,06	3,170	3,485
z toho:								
A. Bežné výdavky	8,298	-	8,667	9,367	9,859	10,45	3,070	3,518
B. Kapitálové výdavky	1,032	-	1,042	1,354	1,62	1,607	4,036	3,293
C. Účasť na majetku a úvery	0,259	-	-	-	-	-	-	-
Prebytok (+), Schodok (-)	-1,856	-2,330	-1,12	-1,052	-0,78	-0,704	-	-
Podiel na HDP (v %)	4,7	5,3	2,3	1,9	1,3	1,0	-	-

Zdroj: EÚ SAV

Obr. 2 Podiel jednotlivých príjmov na celkových príjmoch štátneho rozpočtu 2003-2008 (v %)

4.3 Daňový systém a daňová sústava SR

Daňový systém je jeden z najdôležitejších prostriedkov na uskutočnenie zámerov a cieľov finančnej politiky štátu a vychádza z existujúcich ekonomických vzťahov spoločnosti. Daňový systém každej krajiny je odrazom dlhodobého hospodárskeho, kultúrneho a politického vývoja, a sú v ňom odzrkadlené politicko-sociálne ideológie daného štátu.

Dane a celkovú daňovú problematiku v Slovenskej republike určujú príslušné daňové zákony a predpisy, ktoré vytvárajú daňový systém platný v určitom období a na danom území. Daňová sústava Slovenskej republiky sa delí na dane priame a nepriame.

Európska komisia sa zatiaľ neúspešne pokúša o harmonizáciu nepriamych daní v rámci EÚ, ktorá však väčšinou viedla iba k aproximácii daní. Okrem harmonizácie daní patrí medzi problémy EÚ aj daňová konkurencia, ktorú sa krajiny snažia využiť na prilákanie zahraničného kapitálu. Nižšie dane totiž relatívne zvyšujú atraktivnosť danej krajiny voči susedným krajinám, v dôsledku čoho by pracovné sily a kapitál mohli smerovať do tejto krajiny s negatívnymi dôsledkami pre ekonomiku partnerov. Znevýhodnený partner by mohol, samozrejme, reagovať rovnako znížením daní a celý proces daňovej konkurencie by mohol znížiť dane až pod úroveň nevyhnutnú na normálne fungovanie ekonomík príslušných krajín, najmä ich verejných financií.

4.3.1 Daňová reforma v roku 2004

Daňové zákony platné v Slovenskej republike do konca roku 2003 sa stali súčasťou reformy daňovej sústavy, ktorá znamenala zásadnú zmenu vo vývoji daňového systému a súvisela s celospoločenskými a ekonomickými zmenami v krajine. Tieto zákony boli od roku 1993 niekoľkokrát z rôznych dôvodov novelizované, a to či už z legislatívnych dôvodov, politických dôvodov alebo presadením zvýhodnení do ustanovení jednotlivých daňových zákonov zo strany záujmových skupín. Daňové zákony preto obsahovali mnoho nesystémových opatrení, rôznych druhov zvýhodnení, výnimiek a oslobodení. Mnohé ustanovenia daňových zákonov boli nejednoznačné a vyžadovali si ďalšie výklady a usmernenia. Z uvedených dôvodov predchádzajúci daňový systém bol veľmi komplikovaný. K zložitosti prispievalo i uplatňovanie rôznych sadzieb daní a odlišné zaobchádzanie s rôznymi typmi daňových subjektov, čo viedlo k tomu, že daňové subjekty presúvali svoje príjmy do iných druhových skupín, prípadne

ich presúvali na iné výhodnejšie zdaňované subjekty v snahe „optimalizovať“ daňovú povinnosť.

Pred zavedením daňovej reformy na Slovensku v roku 2004 platila 25 %-ná sadzba dane z príjmov právnických osôb. Zákon o dani z príjmov platný do konca roku 2003 poznal 21 rôznych sadzieb daní a 443 druhov príjmov, vrátane progresívneho zdanenia fyzických osôb v piatich pásmach so sadzbami 10 %, 20 %, 28 %, 35 % a 38 %. Každý príjem musel byť priradený ku konkrétnej sadzbe dani a aj preto bol zákon v tejto podobe neúmerne komplikovaný. Daň z pridanej hodnoty na Slovensku existovala v dvoch pásmach 14 % a 20 % od 1.1.1993 z pôvodných 10 % a 23 %.

Základnou slabinou predchádzajúceho daňového systému bola nestabilita. Často dochádzalo k novelizáciám daňových zákonov, ktoré boli postavené na nedôsledných základoch a dochádzalo k vzniku mnohých „dier“ v daňových zákonoch.

Z makroekonomického hľadiska daňová reforma mala priniesť pozitívne efekty pre podnikateľské prostredie. Uplatňovaná selektívna daňová politika založená na zvýhodňovaní určitých odvetví alebo typov podnikateľských subjektov mala byť nahradená plošnou daňovou politikou, ktorá by vytvorila všeobecne priaznivé podmienky pre podnikanie a investovanie.

Daňová reforma mala za cieľ eliminovať, resp. úplne odstrániť nedostatky a deformácie predchádzajúceho daňového systému. Dosiahnuť zdanenie všetkých druhov príjmov a všetkých výšok príjmov rovnako a tak doceliť maximálnu možnú spravodlivosť.

Hlavnými zásadami daňovej reformy mali byť: spravodlivosť, proporcionalita, neutrálnosť, jednoduchosť, účinnosť a vylúčenie duplicity zdanenia. Potreby štátneho rozpočtu sa premietnu do výšky sadzieb daní, ale nesmú ovplyvniť realizáciu daňových princípov. Koncepcia daňovej reformy vychádzala z toho, že vzhľadom na konkrétne podmienky spoločnosti je najvhodnejšie zdaňovať zisk, majetok a spotrebu, pričom z pohľadu rozloženia daňového bremena sledovala presunutie daňového zaťaženia z priamych daní na dane nepriame, ktoré sú z hľadiska výberu daní jednoduchšie. Výpadok príjmu štátneho rozpočtu, vyplývajúci zo zavedenia rovnej dane z príjmov právnických osôb a fyzických osôb, mal byť kompenzovaný zvýšením výnosov z iných daní, najmä DPH a spotrebných daní.

Hlavným zámerom daňovej reformy bolo znížiť celkové zaťaženie a daňový systém zjednodušiť. Účinky daňovej reformy mali byť pre väčšinu obyvateľov kladné.

Rovná daň spolu s nezdaniteľným minimom zvyhodňuje hlavne ľudí s nízkymi príjmami. Vďaka sadzbe 19 % z nej budú profitovať i lepšie zarábajúci ľudia. Očakávalo sa, že nižšia sadzba dane z príjmov právnických osôb a transparentnosť zákona o dani z príjmov podstatne znížia rozsah daňových únikov a obchádzanie daňovej povinnosti.

Zhrnutie vývoja daňového systému v rokoch 1993 – 2004

1993: Zavedenie novej daňovej sústavy, v rámci ktorej sa zaviedla daň z príjmov. Daň pre firmy sa určila vo výške 45 %.

1994: Umožnenie umorovania straty. Daň pre právnické osoby klesla na 40 %.

1998: Zavedenie daňových úľav na podporu investícií.

1999: Zavedenie daňového úveru na podporu investovania, čím sa zmenili podmienky dovtedajších daňových úľav.

2000: Daň pre firmy sa znížila na 29 %. Poľnohospodári môžu využívať zníženú daňovú sadzbu 15 %.

2002: Daň z príjmov právnických osôb klesla o ďalšie 4 percentuálne body na 25%.

2004: V rámci daňovej reformy sa daň pre právnické osoby opätovne znížila na jednotnú sadzbu 19 %. Táto sadzba platí aj pre obyvateľstvo.

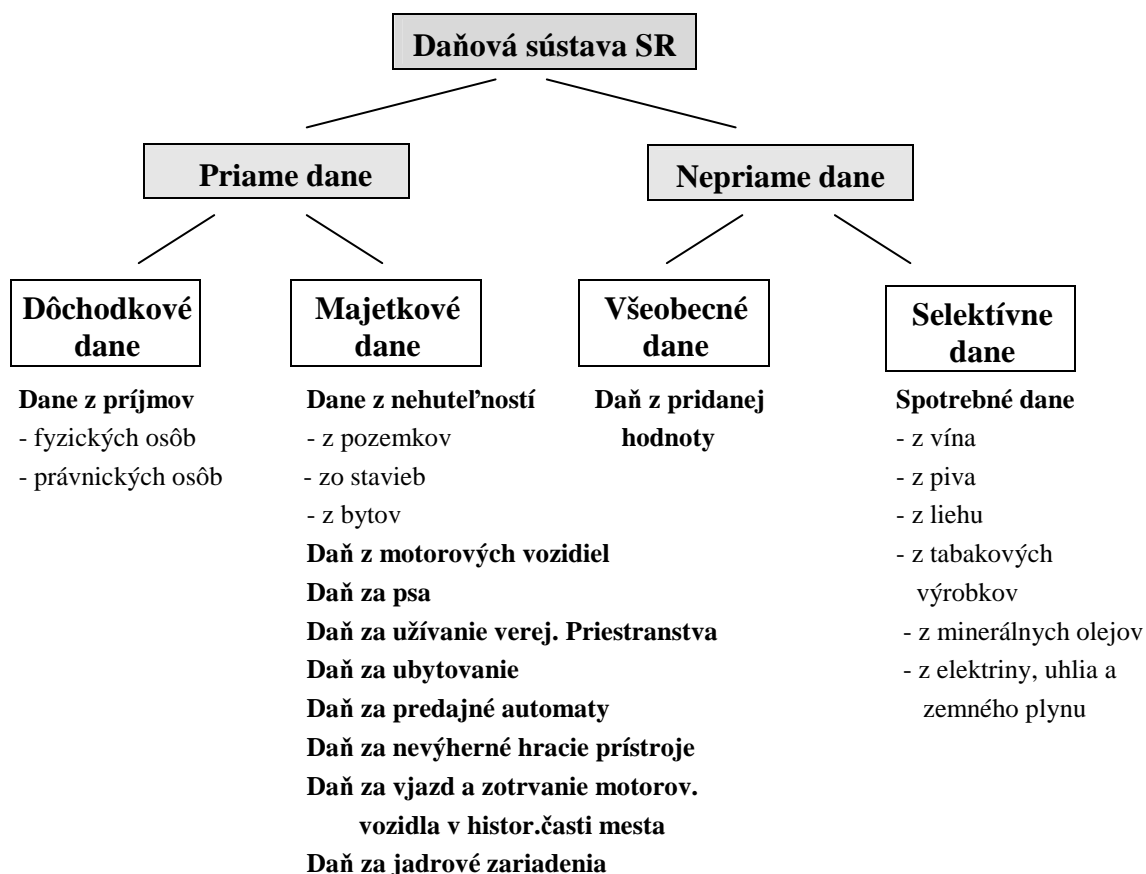
Na začiatku roku 2004 bola na Slovensku spustená komplexná daňová reforma, ktorej cieľom bolo zjednodušenie a sprehľadnenie daňového systému Slovenskej republiky a prenesenie daňového zaťaženia z priamych daní na nepriame. Zámerom daňovej reformy bolo dosiahnutie takých cieľov ako napr. odstránenie existujúcich slabých stránok a deformačných účinkov daňových zákonov, ďalej vytvorenie priaznivého podnikateľského a investičného prostredia pre jednotlivcov aj spoločnosti, a dosiahnutie daňovej spravodlivosti zavedením rovnej dane zo všetkých druhov a výšky príjmov.

Jedným z hlavných pilierov tejto daňovej reformy bol zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov. Zmenil sa celkový systém zdaňovania príjmov, ktorý bol platný od roku 1993. Hlavné zmeny sa týkali zavedenia jednotnej sadzby dane, výpočtu základu dane a

nezdaniteľných častí základu dane. Zavedením jednotnej sadzby dane vo výške 19 % sa podstatne zjednodušil a sprehľadnil daňový systém

Keďže výsledkom zavedenia relatívne nízkej rovnej dane by došlo k nižšej absolútnej sume vybratých priamych daní, nahradili sa straty na príjmoch zvýšením príjmov z nepriamych daní, vyššími sadzbami nepriamych daní, čo bolo súčasťou reformy. Jednalo sa najmä o novelizáciu zákonov o spotrebných daniach – z minerálnych olejov, tabaku a tabakových výrobkov a piva.

Výsledkom daňovej reformy je redukcia počtu daní, ktoré tvoria našu sústavu daní. Daňová reforma viedla k zjednodušeniu a sprehľadneniu daňovej sústavy a tým dala priestor pre tvorbu takých podmienok, ktoré sú pre ekonomiku oveľa vhodnejšie a budú pozitívne pôsobiť na celkové podnikateľské prostredie, investovanie a ekonomický rast.

Obr. 3 Schéma daňovej sústavy

Daňové a odvodové zaťaženie na Slovensku v období rokov 1995-2005 postupne klesalo z 39,7% až po 29,5% z HDP, no v rámci EÚ 25 a EU 12 sa pohybovalo v intervale od 40,5% do 42,9% z HDP. Reálny rast HDP v EÚ 12 sa v posledných rokoch (2003-2007) pohybuje len okolo 2 – 3 %, ale v nových členských krajinách medzi ktorými sú Slovensko, Slovinsko, Lotyšsko, Litva a Estónsko je reálny rast HDP oveľa vyšší, napr. Slovensko malo najvyšší rast v roku 2007 – 10,4%, Estónsko v roku 2006 – 11,2% a Lotyšsko v roku 2006 zaznamenalo až 12,2% rast reálneho HDP. Jedná sa o malé krajiny, ktoré majú otvorené a rýchlo rastúce ekonomiky a zaviedli zásadné reformy verejných financií. Pre investorov je však najzaujímavejšia daňová reforma. Znižovanie daňového zaťaženia a zvýšenie prehľadnosti daní má pozitívny vplyv na firmy, investorov, zamestnanosť, atď., čo sa priamo odzrkadľuje v príjmoch a výdavkoch štátneho rozpočtu. **Muchová, E. – Lisý, P.** (2009).

Tab. 2 Daňové príjmy štátneho rozpočtu za roky 2003 až 2009 (v tis. €)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Daňové príjmy spolu	6 643 655	6 954 058	7 389 127	7 843 256	8 573 870	9 024 770	8 025 249
Dane z príjmov, ziskov a kapitál. majetku	2 328 526 (35,0%)	2 010 935 (28,9%)	1 617 511 (21,9%)	1 816 239 (23,2%)	2 039 672 (23,8%)	2 445 956 (27,1%)	2 314 130 (28,8%)
Daň z príjmov fyzických osôb	1 058 628 (15,9%)	866 128 (12,4%)	92 703 (1,3%)	1 361 976 (17,4%)	1 546 536 (18,0%)	1 827 104 (20,2%)	1 639 076 (20,4%)
Zo závislej činnosti a funkčných pôžitkov	902 110 (13,6%)	743 244 (10,7%)	1 120 057 (15,2%)	1 187 107 (15,1%)	1 385 137 (16,2%)	1 639 776 (18,2%)	1 468 115 (18,3%)
Z podnikania a inej sam. zárobkovej činnosti	159 687 (2,4%)	122 692 (1,8%)	219 629 (2,9%)	182 025 (2,3%)	166 248 (1,9%)	195 316 (2,2%)	182 974 (2,3%)
Daň z príjmov právnických osôb	966 405 (14,5%)	984 309 (14,2%)	1 396 831 (18,8%)	1 569 122 (20,0%)	1 740 797 (20,3%)	2 122 052 (23,5%)	2 129 770 (26,5%)
Dane z príjmov vybrané zrážkou	303 493 (4,6%)	188 366 (2,7%)	127 977 (1,7%)	161 275 (2,1%)	189 044 (2,2%)	205 978 (2,3%)	155 779 (1,9%)
Daň z majetku	88 428 (1,3%)	90 774 (1,3%)	32 073 (0,4%)	10 868 (0,14%)	2 009 (0,02%)	1 392 (0,01%)	724 958 (9,0%)
Daň z dedičstva a darovania	7 937 (0,12%)	4 068 (0,06%)	824 (0,01%)	385 (0,001%)	95 (0,001%)	86 (0,001%)	45 (0,001%)
Z dedičstva	2 864 (0,043%)	1 404 (0,02%)	312 (0,004%)	222 (0,003)	46 (0,001%)	44 (0,001%)	26 (0,001%)
Z darovania	5 073 (0,076%)	2 664 (0,038%)	512 (0,007%)	163 (0,002%)	49 (0,001%)	42 (0,001%)	19 (0,001%)
Z prevodu a prechodu nehnuteľností	80 491 (1,21%)	86 707 (1,25%)	31 249 (0,42%)	10 483 (0,13%)	1 913 (0,022%)	1 305 (0,014%)	680 (0,008%)
Domáce dane na tovary a služby	4 091 785 (61,6%)	4 789 016 (68,9%)	5 723 522 (77,5%)	5 995 142 (76,4%)	6 495 033 (75,8%)	6 538 497 (72,5%)	5 681 772 (70,8%)
Daň z pridanej hodnoty	2 781 627 (41,9%)	3 305 303 (47,5%)	4 063 903 (54,9%)	4 264 186 (54,4%)	4 513 650 (52,6%)	4 632 524 (51,3%)	3 846 396 (47,9%)
Spotrebné dane	1 262 934 (19,0%)	1 440 777 (20,7%)	1 659 620 (22,5%)	1 730 957 (22,1%)	1 981 383 (23,1%)	1 905 973 (21,1%)	1 835 376 (22,9%)
Cestná daň	47 224 (0,71%)	42 936 (0,62%)	-2 166 -	-606 -	-30 -	62 (0,001%)	-27 -
Dane z medzinár. obchodu a transakcií	134 917 (2,03%)	63 333 (0,91%)	18 187 (0,25%)	21 613 (0,28%)	35 848 (0,42%)	37 491 (0,42%)	27 676 (0,35%)
Dovozné clo	131 419 (1,98%)	61 592 (0,89%)	16 846 (0,23%)	20 989 (0,27%)	33 532 (0,39%)	36 804 (0,41%)	27 182 (0,34%)
Dovozná prirážka	450 (0,007%)	504 (0,007%)	230 (0,003%)	-5 -	278 (0,003%)	9 (0%)	6 (0%)
Ostatné colné príjmy	3 047 (0,046%)	594 (0,009%)	660 (0,009%)	104 (0,001%)	1 380 (0,016%)	90 (0,001%)	32 (0%)

V zátvorkách sú uvedené percentuálne podiely na celkovom daňovom príjme štátneho rozpočtu

Zdroj: Ministerstvo financií SR, Daňové riaditeľstvo SR, vlastné výpočty

4.4 Vývoj makroekonomických ukazovateľov SR

4.4.1 Hrubý domáci produkt (HDP)

Hrubý domáci produkt je súhrn cien a všetkých výrobkov a služieb, ktoré ekonomika vyrobí za určité obdobie (1 rok), na území danej krajiny, bez ohľadu na to, kto je majiteľom výrobcov. Samotné číslo vyjadruje výkonnosť (kvalitu) ekonomiky konkrétnej krajiny, ale aj kvalitu, ktorá sa prejavuje v ekológii, priemernom veku obyvateľov a podobne.

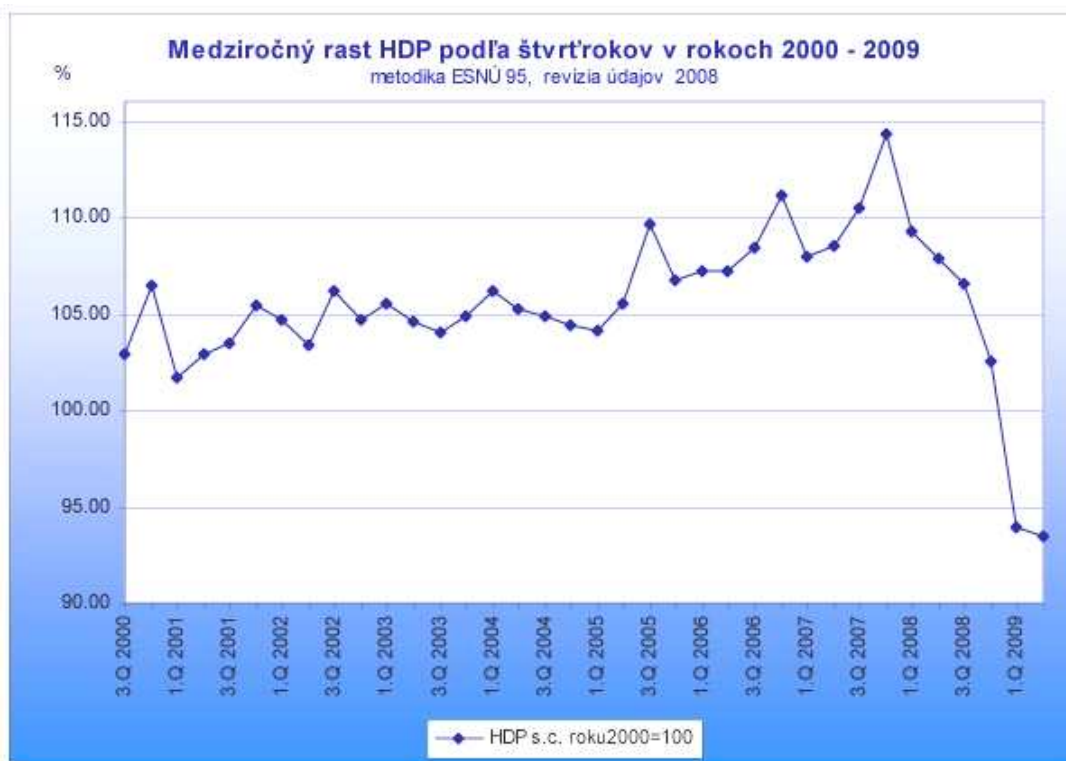
K rastu hrubého domáceho produktu pozitívne prispieva konečná spotreba domácností vplyvom rastu reálnych miezd, ktorý môže byť dôsledkom nižšieho daňového zaťaženia trhových subjektov. Tvorbu HDP výrazne ovplyvňuje vyšší výber spotrebných daní a dane z pridanej hodnoty spôsobené hlavne zjednotením sadzby DPH, ale aj zvýšením sadzby spotrebných daní.

Rast HDP v roku 2003 dosiahol úroveň 4,8 %, čo bol veľmi pozitívny výsledok predovšetkým v porovnaní s rastom, ktorý bol zaznamenaný v krajinách EÚ. Rast HDP v období od roku 2003 bol ovplyvnený najmä silným externým dopytom, no významnú úlohu v ďalšom období zohrala aj domáca spotreba a investície. Vývoj HDP v ďalších rokoch prekonal aj tie najpozitívnejšie očakávania ako NBS tak aj ostatných ekonómov, keď v roku 2005 vzrástol HDP o 6,7 %, v roku 2006 o 8,5 % a v roku 2007 dosiahol rast HDP rekordnú úroveň 10,6 %. Tento pozitívny trend postupne zastavila až celosvetová finančná a hospodárska kríza.

Tab. 4 Vývoj HDP SR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
HDP, b. c. v mld. €	40,600	45,100	49,260	55,020	61,511	67,184	-
HDP, s. c., rast v %	4,8	5,0	6,7	8,5	10,6	6,2	- 2,7

Zdroj: Štatistický úrad SR, Ministerstvo financií SR.

Zdroj: www.infostat.sk

Obr. 4 Vývoj medziročného rastu HDP

4.4.2 Inflácia

Zvyčajne býva inflácia vo vyspelých trhových ekonomikách jedným z najväznejších makroekonomických problémov. Inflácia sa najčastejšie charakterizuje ako znehodnotenie peňažnej jednotky, čo sa prejavuje rastom cenovej hladiny, resp. trvalým znižovaním kúpnej sily peňazí. Infláciu môžu vyvolávať rozličné činitele. Je to emisia prebytočného množstva peňazí, zaostávanie výroby tovarov za rastom kúpyschopného dopytu, prílev takých tovarov na trh, ktoré nemajú odbyt, ale aj miera a spôsob zdanenia.

V inflačnej ekonomike sa zvyšujú nielen ceny ale aj mzdy (nominálne príjmy) – sadzba dane je progresívne kľzavá, tzn. s rastom základu dane sa daňovníci dostávajú do vyšších daňových pásiem a sú zdaňovaní vyššou daňovou sadzbou. Inflácia znamená aj znehodnocovanie odpočítateľných položiek – ak sa tieto položky nevalorizujú, tak vplyvom inflácie dochádza k poklesu ich reálnej hodnoty. To spôsobuje rast priemernej reálnej sadzby dane z príjmov FO, čo umožňuje zvyšovať výnos z tejto dane bez toho aby došlo k oficiálnemu zvýšeniu daní.

Inflácia a daň z príjmov právnických osôb: Daňou je zaťažený rozdiel medzi výnosmi (príjmami) a nákladmi (výdavkami). Daňovými nákladmi sú aj odpisy. V podmienkach inflácie sa vďaka neadekvátnym zrážkam odpisov a iných nákladov príjem firiem umelo zvyšuje a v dôsledku toho platia vyššie dane. Inflácia spôsobuje celkovú ekonomickú nerovnováhu s negatívnymi dopadmi na výrobu aj spotrebu. Reálne príjmy obyvateľstva klesajú, štruktúra spotreby sa mení – výdavky na základné potreby rastú rýchlejšie a výdavky na menej dôležité tovary a služby klesajú.

Rapidný nárast spotrebiteľských cien v roku 2003 sa prejavil na hodnote inflácie, ktorá dosiahla úroveň 8,4 %. Bolo to spôsobené najmä dokončením deregulácie cien vybraných komodít (elektrina, plyn, atď.) a zavedením jednotnej dane z pridanej hodnoty vo výške 19 %. Napriek tomu vývoj inflácie ostal pozitívny, čo bol predpoklad priaznivého vývoja v budúcom období. Toto očakávanie sa potvrdilo už v roku 2005, kedy miera inflácie klesla na úroveň 2,8 %.

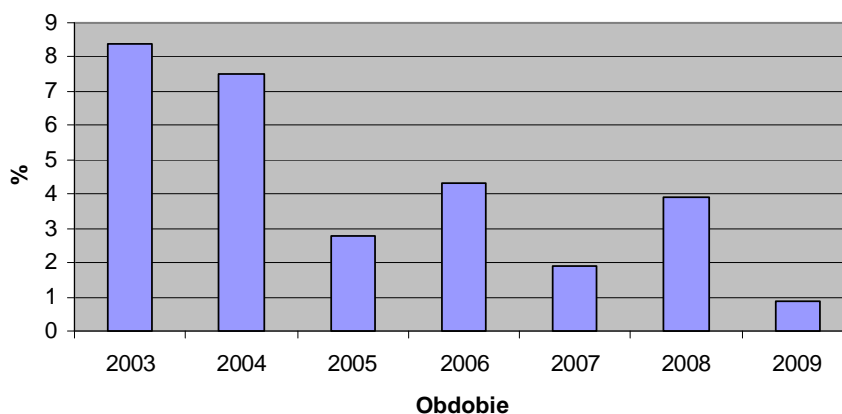
V roku 2009 bol zrejme vývoj inflácie značne ovplyvnený svetovou finančnou a hospodárskou krízou, kedy sa jej hodnoty postupne znižovali až k nule, a niektoré odhady a predpoklady ekonómov hovorili dokonca o deflácii na prelome rokov 2009 a 2010.

Tab. 5 Vývoj inflácie SR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Inflácia (HICP) v %	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9

Zdroj: Štatistický úrad SR, Ministerstvo financií SR, EUROSTAT.

Vývoj inflácie SR

Obr. 5 Vývoj inflácie na Slovensku v období rokov 2003 - 2009

4.4.3 Nezamestnanosť

Pod pojmom nezamestnanosť sa rozumie zväčša nedobrovoľné a dlhotrvajúce prerušenie práce. Medzi zamestnancom a zamestnávateľom neexistuje, alebo bol prerušený pracovnoprávny vzťah.

Určitá miera nezamestnanosti je sprievodným javom aj v pružne sa rozvíjajúcich ekonomikách. Hovorí sa o tzv. prirodzenej miere nezamestnanosti, ktorá súvisí s trvalou štruktúrou ekonomiky, väčšinou sa hovorí o dvoch až štyroch percentách práceschopného obyvateľstva. Súčasná makroekonómia pri objasňovaní nezamestnanosti, a najmä vo vzťahu k inflácii, používa koncepciu prirodzenej miery nezamestnanosti. Prirodzená miera nezamestnanosti je taká miera nezamestnanosti, pri ktorej počet nezamestnaných je nižší alebo sa rovná počtu voľných pracovných miest. Takáto nezamestnanosť je označovaná tiež ako dobrovoľná nezamestnanosť.

Daňové zaťaženie má priamy vplyv na nezamestnanosť. Zníženie daňového zaťaženia a progresivita zdanenia miezd má vplyv na motiváciu pracovnej sily a ekonomický rast. Zníženie dane z príjmov by to malo prilákať zahraničných investorov, podporiť investičnú činnosť a tým zvýšiť produkčnú schopnosť ekonomiky s pozitívnym dopadom na ekonomický rast a rast zamestnanosti.

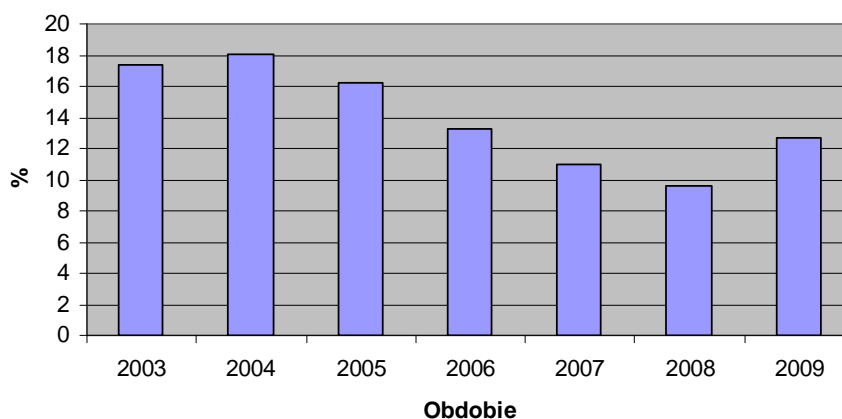
Podľa výberového zisťovania Štatistického úradu SR miera nezamestnanosti zaznamenávala až do konca roka 2008 postupný pokles. Miera nezamestnanosti sa znížila z úrovne 17,4 % v roku 2003 na 9,6 % v roku 2008. Tento vývoj bol ovplyvnený predovšetkým silným ekonomickým rastom. Predpoveď Národnej banky Slovenska očakávala, že miera nezamestnanosti bude mať aj naďalej klesajúci trend, avšak dopad globálnej ekonomickej krízy, tak ako v ostatných oblastiach ekonomického vývoja, úplne zmenil vývoj aj tohto ukazovateľa.

Tab. 6 Vývoj nezamestnanosti SR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Miera nezamestnanosti (VZPS) v %	17,4	18,1	16,2	13,3	11,0	9,6	12,7

Zdroj: Štatistický úrad SR, Ministerstvo financií SR, EUROSTAT.

Vývoj nezamestnanosti v SR

Obr. 6 Vývoj nezamestnanosti na Slovensku v období rokov 2003 - 2009

4.4.4 Platobná bilancia

Platobná bilancia je prejavom medzinárodných finančných transakcií medzi domácou krajinou a zahraničím za určité časové obdobie (1 rok). Jedným zo základných cieľov hospodárskej politiky je tiež vyrovnanosť platobnej bilancie. Rozdiel medzi vývozom a dovozom ovplyvňuje celkový agregátny dopyt v danej krajine. Devízové rezervy, ktoré takto vznikajú, ovplyvňujú celý peňažný trh. Keď je prebytok platobnej bilancie, zvyšujú sa devízové rezervy, rastie množstvo peňazí, čo vyvoláva inflačné procesy. Štáty zasahujú reguláciou dovozu, čím presadzujú národné záujmy v obchode. Devízový trh s dopytom a ponukou národných mien sa odráža v menovom kurze. Menový kurz je cenou domácej meny vyjadrenej v zahraničnej mene. Je dôležitý pri prijímaní a vykonávaní medzinárodných finančných transakcií.

Obchodná bilancia vyjadruje výsledky národného hospodárstva vo vzťahu k zahraničiu. Pre makroekonomickú analýzu je lepšie priradiť k obchodnej bilancii aj bilanciu služieb, kam patrí aj cestovný ruch či poplatky za tranzit surovín. Obchodná bilancia a bilancia služieb vyjadrujú bežný účet platobnej bilancie.

Subvencia predstavuje finančný príspevok vlády alebo verejnej právnej inštitúcie predstavujúci pre daný subjekt určitú výhodu. Môže mať formu domácej podpory a vývozných subvencií. Príloha dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach WTO vymenúva typy exportných subvencií. Subvencie by sa nemali používať spôsobom, ktorý škodí alebo hrozí spôsobiť škodu inému obchodnému

partnerovi. Pri podpore vývozu štát poskytuje exportérom vývozné subvencie. Subvencie mávajú často podobu zníženia alebo odpočítania daní, ktoré by platil výrobca, pokiaľ by tovar predával doma.

Po vstupe SR do EÚ sa zmenil systém zdaňovania DPH v rámci Európskeho spoločenstva. SR je súčasťou jednotného trhu EÚ, v ktorom neexistujú fiškálne hranice. Dovoz a vývoz tovaru existuje len pri obchodovaní s tretími krajinami, ktoré nie sú členmi EÚ.

Tab. 7 Vývoj obchodnej bilancie SR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Saldo obch. bilancie v mld. €	- 0,8	- 1,6	- 2,5	- 2,5	- 0,7	- 0,8
% HDP	- 1,9	- 3,6	- 5,0	- 4,5	- 1,2	- 0,0

Zdroj: Štatistický úrad SR, NBS.

4.4.5 Porovnanie hodnôt makroekonomických ukazovateľov a daňových príjmov v súvislosti so zmenou daňového systému

Celkové daňové príjmy štátneho rozpočtu v roku 2003 boli v porovnaní s rokom 2004 približne o 308,9 mil. € nižšie. Makroekonomické ukazovatele odrážali prebiehajúce zmeny v ekonomike SR a vyvíjali sa v pozitívnom trende v súvislosti so smerovaním hospodárskej politiky vlády. To malo vplyv na pozitívne hodnotenie Slovenska zo strany zahraničia a zvýšenie záujmu zahraničných investorov o pôsobenie na území Slovenskej republiky.

Vývoj ekonomiky v roku 2003 sa niesol v znamení prípravy zásadných ekonomických reforiem, hlavne zmien v politike trhu práce, v sociálnom a zdravotnom systéme, a priprav daňovej reformy. Celkovo sa zlepšili podmienky podnikateľského prostredia, zvýšila sa produktivita práce, výrazne sa znížila nezamestnanosť, rast miezd sa zmiernil a prudko poklesla inflácia. Administratívne zásahy v súvislosti so zmenou sadzby nepriamych daní a úpravou regulovaných cien krátkodobo zvýšili mieru inflácie. Ekonomický vývoj v roku 2003 vytvoril dobrý základ pre ďalšiu rast a pozitívne smerovanie národného hospodárstva SR v nasledujúcich rokoch.

Rok 2004 z makroekonomického hľadiska pokračoval daňovými reformami, reformami v sociálnej a zdravotnej oblasti a intenzívnym ekonomickým rastom. Cieľom daňovej reformy bolo hlavne vnieť pozitívne efekty pre podnikateľské prostredie. Zmeny v politike trhu práce priniesli Slovensku mnoho zahraničných investícií, najmä v súvislosti s relatívne lacnou pracovnou silou, politickou stabilitou a dobrými vyhliadkami pre budúci rozvoj. Množstvo pracovnej sily, uvoľnenej z útlmových oblastí výroby a verejného sektora, nahradila tvorba nových pracovných miest, ktorá súvisela s rozvojom nových výrobných kapacít. Celková výkonnosť ekonomiky rástla v dôsledku úspešného uplatnenia sa na zahraničných trhoch, ale aj v dôsledku obnovy dôvery a zvýšenej spotreby domácností po tom, čo reálne mzdy zaznamenali pozitívny vývoj. Vývoj nominálnej mzdy výrazne prekonal rast spotrebiteľských cien. Zjednotenie daňových sadzieb a výraznejšie zmeny regulovaných cien naštartovali proces postupného poklesu inflácie. Zvýšenie zákonného veku odchodu do dôchodku malo vplyv na rast počtu nezamestnaných, no napriek tomu sa nezamestnanosť udržala na stabilnej úrovni.

Mnohé priame aj nepriame efekty reforiem, ktoré boli realizované v rokoch 2003 a 2004 sa vo väčšej miere mohli prejaviť až v roku 2005, kedy celkový rast ekonomiky Slovenska dosiahol najvyššiu hodnotu od roku 1996.

Tab. 8 Vybrané makroekonomické ukazovatele za roky 2003 až 2009

Ukazovateľ / rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hrubý domáci produkt, b. c., v mld. €	40,600	45,100	49,260	55,020	61,511	67,184	-
Miera nezamestnanosti, (VZPS), v %	17,4	18,1	16,2	13,3	11,0	9,6	12,7
Medziročná miera inflácie, (HICP), v %	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9
Saldo obchodnej bilancie (v mld. €)	- 0,8	- 1,6	- 2,5	- 2,5	- 0,7	- 0,8	- 0,8
Daňové príjmy štátneho rozpočtu v mld. €	6,643	6,954	7,389	7,843	8,573	9,024	8,025
Celk. výdaje štátneho rozpočtu v mld. €	9,593	10,379	9,709	10,741	11,478	12,056	-

Zdroj: Štatistický úrad SR, Ministerstvo financií SR, EUROSTAT, NBS.

Tab. 9 Výdavky štátneho rozpočtu na rok 2010 (v Eur)

Kapitola	Výdavky celkom	Prostriedky z rozpočtu EÚ	Výdavky spolu bez prostriedkov EÚ	z toho:		
				Prostriedky na spolufinancovanie	Mzdy, platy, služobné príjmy a ostatné osobné vyrovnania	Kapitálové výdavky (bez prostr. na spolufinancovanie)
Kancelária Národnej rady SR	41 455 690		41 455 690		12 542 272	16 428 744
Kancelária prezidenta SR	4 040 161		4 040 161		1 414 699	204 837
Úrad vlády SR	26 993 370		26 993 370		5 735 260 1	1 023 075
Kancelária Ústavného súdu SR	2 853 383		2 853 383		1 760 680	19 916
Najvyšší súd SR	8 521 793		8 521 793		5 770 052	100 292
Generálna prokuratúra SR	62 502 886		62 502 886		40 468 913	408 943
Najvyšší kontrolný úrad SR	8 195 815		8 195 815		4 965 540	225 719
Slovenská informačná služba	43 299 886		43 299 886			996 000
Ministerstvo zahraničných vecí SR	107 954 125		107 954 125		51 943 859	4 485 727
Ministerstvo obrany SR	822 943 926		822 943 926		260 355 064	7 775 023
Ministerstvo vnútra SR	838 574 955		838 574 955		465 040 581	17 263 878
Ministerstvo spravodlivosti SR	270 033 393		270 033 393		159 892 514	2 404 388
Ministerstvo financií SR	491 319 433	171 701 858	319 617 575	34 940 649	121 948 600	12 337 357
Ministerstvo životného prostredia SR	329 600 930	235 992 955	93 607 975	36 600 997	15 160 572	846 494
Ministerstvo školstva SR	2 348 231 752	359 580 519	1 988 651 233	63 455 387	100 490 518	95 678 410
Ministerstvo zdravotníctva SR	1 439 532 045	69 839 997	1 369 692 048	12 324 705	23 575 263	3 446 557
Min. práce, soc. vecí a rodiny SR	1 967 688 130	129 145 683	1 838 542 447	22 790 415	105 492 207	2 974 297
Ministerstvo kultúry SR	169 772 522		169 772 522		9 371 583	10 817 832
Ministerstvo hospodárstva SR	319 167 319	192 476 415	126 690 904	34 002 863	15 622 430	44 539 660
Ministerstvo pôdohospodárstva SR	1 158 603 339	765 943 639	392 659 700	284 342 857	34 347 200	2 006 417
Min. výstavby a reg. rozvoja SR	494 350 126	259 719 142	234 630 984	35 653 976	7 221 168	47 273 367
Min. dopravy, pôšt a telekom. SR	1 424 995 529	713 100 406	711 895 123	140 078 338	17 893 581	188 642 699
Úrad geodézie, kartografie a kat. SR	39 604 067		39 604 067		21 021 828	1 203 574
Štatistický úrad SR	29 546 627		29 546 627		10 832 428	4 813 476
Úrad pre verejné obstarávanie	2 948 242		2 948 242		1 327 478	30 820
Úrad jadrového dozoru SR	4 465 344		4 465 344		1 409 878	99 700
Úrad priemyselného vlastníctva SR	3 137 869		3 137 869		1 601 776	87 000
Úrad pre normalizáciu, metrologiu a skúšobníctvo SR	7 254 780		7 254 780		1 077 069	38 634
Protimonopolný úrad SR	2 367 745		2 367 745		1 241 154	22 990
Národný bezpečnostný úrad	8 800 101		8 800 101		4 817 968	49 970
Správa štátnych hmotných rezerv SR	28 101 998		28 101 998		1 274 709	13 646 596
Všeobecná pokladničná správa	3 704 816 670		3 704 816 670	7 350 000	29 605 272	6 328 883
Slovenská akadémia vied	65 326 009		65 326 009		19 954 142	5 511 591
Spolu	16 276 999 960	2 897 500 614	13 379 499 346	671 540 187	1 555 176 258	491 732 866

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Záver

Hlavným cieľom tejto diplomovej práce bolo poukázať na význam fiškálnej politiky v ekonomickom raste Slovenskej republiky, a taktiež zhodnotiť účinnosť najdôležitejších nástrojov fiškálnej politiky pri ich aplikácii v praxi a navrhnúť určité možné riešenie pre smerovanie fiškálnej politiky na Slovensku za účelom ekonomického rastu SR.

Neoddeliteľnú súčasť každej modernej ekonomiky tvorí verejný sektor, ktorý ovplyvňuje celkové hospodárstvo krajiny prostredníctvom príjmov a výdavkov centrálného rozpočtu štátu. Verejné príjmy a výdavky ovplyvňuje mnoho faktorov a rozhodnutí v súvislosti s aplikáciou fiškálnej politiky.

Najdôležitejším nástrojom fiškálnej politiky v každom štáte je jednoznačne štátny rozpočet, jeho príjmy a výdaje, a snaha o ich zosúladenie a celkovú stabilizáciu verejných financií. So štátnym rozpočtom úzko súvisí daňové a odvodové zaťaženie obyvateľstva, pretože dane sú jednou z najdôležitejších zložiek štátneho rozpočtu a jeho príjmov. Najvýraznejšia zmena (a jednoznačne veľmi pozitívna) v ekonomickom vývoji Slovenskej republiky bola spôsobená daňovou reformou v roku 2004, kedy došlo k zásadným zmenám v daňovom systéme SR. Napriek tomu, že sa zaviedla rovná daň a daňové zaťaženie sa celkovo znížilo, daňové príjmy štátneho rozpočtu vzrástli.

Daňové a odvodové zaťaženie na Slovensku v období rokov 1995-2005 postupne klesalo, dokonca naša krajina v tomto období zaznamenala najvýraznejší pokles daňového zaťaženia zo všetkých členských krajín EÚ. Daňové príjmy štátneho rozpočtu ovplyvňuje aj veľkosť HDP, existuje tu priama závislosť, tzn. zvýšenie HDP vyvolá zvýšenie príjmov štátneho rozpočtu. Slovensko malo najvyšší rast HDP v roku 2007. Možno hovoriť aj o akomsi prepojenom mechanizme, nakoľko veľkosť hrubého domáceho produktu, rast spotreby a v konečnom dôsledku rast daňových príjmov a celého národného hospodárstva sa odvíja od výnosnosti podnikateľských subjektov. Najpriaznivejšie prostredie pre podnikateľský sektor na jednej strane a zároveň dostatočné množstvo verejných financií na strane druhej, zabezpečuje štát svojimi regulačnými daňovými nástrojmi. Daňový systém ovplyvňuje základné ekonomické veličiny, ako sú úspory, investície, ponuka práce, dopyt po tovaroch a službách, atď.

Slovensko je malá krajina, ktorá má otvorenú a rýchlo rastúcu ekonomiku a zaviedlo zásadné reformy verejných financií. Znižovanie daňového zaťaženia a

zvýšenie prehľadnosti daní má pozitívny vplyv na firmy, investorov, zamestnanosť, atď., čo sa priamo odzrkadľuje v príjmoch a výdavkoch štátneho rozpočtu. Výsledky daňovej reformy potvrdili použitie správnych nástrojov na oživenie a dynamizáciu ekonomiky, ktorá zaznamenala v uvedenom čase najdynamickejšiu rast a radila sa medzi najrýchlejšie rozvíjajúce sa ekonomiky v rámci EÚ. Dosiagnuté výsledky potvrdzujú, že napriek celkovému zníženiu daňového zaťaženia postupne vzrástli príjmy štátneho rozpočtu a nastalo oživenie ekonomiky.

Myslím, že táto skúsenosť utvrdzuje v správnosti rozhodnutia o znižovaní daňového zaťaženia (najmä v období recesie hospodárstva), ktoré by mohlo prispieť aj v súčasnosti k rýchlejšiemu oživeniu ekonomiky, a zároveň by sa v krátkodobom horizonte prejavilo i na zvýšení rozpočtových príjmov. Zníženie daňového zaťaženia si však zároveň vyžaduje aj efektívne vynakladanie výdavkov štátneho rozpočtu. Orientácia výdavkov preukazuje, že napriek najväčším objemom smerovaným do školstva a zdravotníctva je možné konštatovať, že podpora znalostnej ekonomiky je jednoznačne pozitívnym smerovaním zdrojov, ktoré v prípade efektívneho nakladania v ostatných rezortoch by bolo možné ešte navýšiť. Takto môžem hodnotiť i objem výdavkov do dopravy, ktoré považujem z hľadiska stále nedostatočnej cestnej infraštruktúry pre rozvoj ekonomiky za účinné vynakladanie prostriedkov zo štátneho rozpočtu. Zdravotníctvo so svojou výškou výdavkov javí potrebu zefektívnenia vynakladaných prostriedkov. Zdroje použité do rezortu práce a sociálnych vecí by mali byť orientované na vytváranie a stimuláciu pracovných miest a nie na sanáciu stavu nezamestnanosti. Rovnako vysoká čiastka rozpočtovaná pre rezort pôdohospodárstva nevytvára potrebný priestor pre stimuláciu, ale skôr vedie k pasívnemu získavaniu zdrojov rezortu. Taktiež v menšej miere by bolo možné hovoriť i o ostatných výdavkoch, ktorých súčet môže predstavovať významný objem finančných prostriedkov štátneho rozpočtu. Mnou navrhovaná zmena by sa navyše mohla stretnúť s akceptáciou u občanov rovnako ako v podnikateľskej verejnosti, nakoľko pre obe strany prináša krátko ale i dlhodobo zlepšenie finančnej situácie a rast životnej úrovne.

Samozrejme vývoj makroekonomických ukazovateľov v súčasnosti značne ovplyvnila svetová finančná a hospodárska kríza. A práve v období keď národné hospodárstvo čelí kríze je význam fiškálnej politiky a jej nástrojov ešte výraznejší, pretože v takomto období musí štát vykonávať rôzne opatrenia na zníženie následkov krízy a to za cenu prehľbovania deficitu verejných financií alebo štátneho dlhu. V roku

2009 sa účinky fiškálnej politiky na Slovensku ako aj v ostatných krajinách významných svetových ekonomík prejavili v podstate ako stabilizačné. V súčasnosti však tvorcovia fiškálnej politiky majú pred sebou ešte náročné poslanie, nakoľko musia riešiť problematiku tvorby a realizácie mnohých fiškálnych podpôr v určitej forme, v dostatočnom objeme a hlavne v krátkom čase. Na druhej strane v roku 2010 už postupne dochádza k celkovému oživeniu ekonomík, aj keď z následkov finančnej a hospodárskej krízy sa budú spamätávať ešte dlhú dobu.

Na záver môžem s určitosťou konštatovať, že význam fiškálnej politiky ako aj účinnosť jej nástrojov nielen v ekonomickom raste Slovenskej republiky, ale aj v ekonomickej stabilizácii celkovo je nevyčísliteľný, a asi najviac sa to prejavilo v období recesie, vyvolanej vplyvom celosvetovej finančnej a hospodárskej krízy.

Zoznam použitej literatúry

- ÁRENDÁŠ, Marko. 2005. *Makroekonómia*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005. 212 s. ISBN 97-8806-991-47.
- ÁRENDÁŠ, Marko. 1999. *Základy makroekonómie*. Nitra: Universum, 1999. 395 s. ISBN 80-967111-3-X.
- ÁRENDÁŠ, Marko – HUDÁKOVÁ, Monika. 2001. *Základy makroekonómie*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 2001. 154 s. ISBN 80-7137-927-1.
- BALDWIN, Richard – WYPLOSZ, Charles. 2006. *The Economics of European Integration*. 2nd ed. The McGraw Hill Companies, 2006
- BARÁNIK, Michal – FARKAŠOVSKÁ, Mária. 2005. *Národohospodárska politika*. Trenčín: Trenčianska univerzita A. Dubčeka, 2005. 372 s. ISBN 80-8075-063-7.
- BEŇOVÁ, Elena – JANKOVSKÁ, Anežka – MAJTÁNOVÁ, Anna. a kol. 1999. *Financie a mena*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 1999. ISBN 80-225-0797-0.
- BOJŇANSKÝ, Jozef a kol. 2008. *Dane podnikateľských subjektov*. 2. vyd. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 2008. 250 s. ISBN 978-80-552-0116-0.
- BOREKOVÁ, Božena. 2001. *Tvorba renty a miera jej odčerpania daňami. Zbierka z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Nitra: SPU, FEM, 2001. ISBN 80-7137-973-5.
- BRADLEY R. SCHILLER. 2004. *Makroekonómie dnes*. Brno: Computer Press, 2004. 407 s. ISBN 80-251-0169-X
- BUKOVOVÁ, Alena. 2008. *Daňový systém a jeho vplyv na makroekonomickú rovnováhu*: bakalárska práca. Nitra : SPU, 2008. 50 s.
- ČAPKOVÁ, Soňa – ŠTOFKOVÁ, Jana – GNAP, Jozef. 2002. *Fiškálna politika v EÚ*. Žilina: Žilinská univerzita, 2002. 69 s. ISBN 80-7100-917-2.
- ČERNÁ, Jana – STANĚK, Peter. 1996. *Slovensko a 21. storočie výzva a šanca*. Bratislava: Danubiapress, 1996. 235 s. ISBN 80-218-0194-8.
- HOLKA, Michal. 2007. *Fiškálna politika a vplyv na výkonnosť ekonomiky Slovenska*: diplomová práca. Nitra : SPU, 2007. 75 s.
- HONTYOVÁ, Kajetana. 2005. *Štátny rozpočet, mena a medzinárodné ekonomické vzťahy*. Bratislava: Iura Edition, 2005. 115 s. ISBN 80-8078-037-4.

-
- JAKUBÍKOVÁ, Emília. 1995. *Makroekonómia*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 1995. ISBN 80-7097-319-6.
- JUHÁSOVÁ, Adriana. 2009. *Vplyv fiškálnej politiky na výkonnosť ekonomiky SR*: diplomová práca. Nitra : SPU, 2009.
- KEYNES, John Maynard. 1956. *Obecná teórie zamestnanosti, úroku a peňez*. Praha 1956 STNL.
- LAŠČIAK, Adam – CHAJDIK, Jozef. 1999. *Pohľady na ekonomiku Slovenska*. Bratislava: Statis, 1999. 234 s. ISBN 80-8565-916-6.
- LIPTÁK, Juraj. 1999. *Verejné financie*. Bratislava: Súvaha, 1999. 254 s. ISBN 80-88727-21-9.
- LISÝ Ján a kol. 2003. *Dejiny ekonomických teórií*. Bratislava: Iura Edition, 2003. 386 s. ISBN 80-89047-60-2.
- LISÝ, Ján a kol. 2007. *Ekonómia v novej ekonomike*. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2007. 634 s. ISBN 978-80-8078-164-4.
- MACHALOVÁ, Mária. 2008. *Vplyv fiškálnej politiky na výkonnosť ekonomiky SR*: diplomová práca. Nitra : SPU, 2008. 64 s.
- MUCHOVÁ, Eva – LISÝ, Peter. 2009. *Fiškálna politika v hospodárskej a menovej únii*. Bratislava: Iura Edition, 2009. 157 s. ISBN 978-8078-246-7.
- ORBÁNOVÁ, Eva. 2009. *Vplyv fiškálnej politiky na výkonnosť ekonomiky SR*: diplomová práca. Nitra : SPU, 2009. 84 s.
- OKÁLI, Ivan a kol. 2009. *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2008*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2009. 83 s. ISBN 978-80-7144-173-1.
- PETRENKA, Ján – SOBEK, Otto. a kol. 1993. *Financie a mena, I. časť*. Bratislava: Vydavateľstvo Alfa, 1993. 184 s. ISBN 80-05-01135-0.
- RUSMICOVÁ, Lada – SOUKUP, Jindřich a kol. 2002. *Makroekonomie – základní kurs*. Praha: Melandrium, 2002. 167 s. ISBN 80-86175-24-3.
- SAMUELSON, Paul A. - NORDHAUS, William D. 1992. *Ekonómia I*. Bratislava: BRADLO, 1992. 419 s. ISBN 80-7127-030-X (1. zv.).
- SAMUELSON, Paul A. - NORDHAUS, William D. 1992. *Ekonómia 2*. Bratislava: BRADLO, 1992. 550 s. ISBN 80-7127-031-8 (2. zv.).
-

SALIN, Pascal. 1993. *Makroekonómia*. Bratislava: ELITA, 1993. 362 s. ISBN 80-85323-51-6.

STIGLITZ, Joseph E. 1997. *Ekonomie verejného sektoru*. Praha: Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7164-454-1.

ŠUJAN, Tomáš. 2007. *Vplyv fiškálnej politiky na výkonnosť ekonomiky SR*: diplomová práca. Nitra : SPU, 2007. 63 s.

VINCÚR, Pavol a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*. 4. vyd. Bratislava: SPRINT, 2007. 432 s. ISBN 978-80-89085-80-4.

VINCÚR, Pavol a kol. 1997. *Hospodárska politika*. Trnava: KON-PRESS, 1997. 351 s. ISBN 80-85413-30-2.

URBAN, Luděk a kol. 1994. *Hospodárska politika*. Praha: Victoria Publishing, 1994. 155 s. ISBN 80-85865-01-7.

Zákon č. 497/2009 Z. z. zo 4. novembra 2009 o štátnom rozpočte na rok 2010

Internetové zdroje:

Fiškálna politika v čase krízy. 2009 [online] Zdroj: Centre for Economic Policy Research, Autor: Antonio Spilimbergo, Steven Symansky, Olivier Blanchard a Carlo Cottarelli. 2009. [cit. 2010-03-13]. Dostupné na: <<http://www.euractiv.sk/danova-politika/analyza/fiskalna-politika-v-case-krizy-012304>>.

Verejné financie. [2010-03-10; 20:15]. Dostupné na: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=60>>.

Koordinácia fiškálnych politík členských štátov a záväzky SR v tejto oblasti. 2010 [online] MF SR, aktualizované 2005. [cit. 2010-03-10; 20:30]. Dostupné na: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=4366>>.

Fiškálna politika v eurozóne: externality a fiškálny federalizmus. [cit. 2010-03-13; 13:30]. Dostupné na: <<http://www.ekonom.sav.sk/uploads/projects/Isa09.pdf>>.

K stabilizačnej úlohe fiškálnej politiky. Miloš Hofreiter. 2009. [online]. [cit. 2009-11-17]. Dostupné na: <<http://hnonline.sk/nazory/c1-38304130-k-stabilizacnej-ulohe-fiskalnej-politiky>>.

Za fiškálny stimul. Martin Feldstein. 2009. [online]. [cit. 2009-11-17]. Dostupné na: <<http://www.tyzden.sk/casopis/2009/6/za-fiskalny-stimul.html>>.

Diskusia nad súčasným vývojom medzinárodných finančných centier. II. ročník konferencie Unie Offshore Poradců. 2001 [2009-11-17]. Dostupné na: <<http://www.akontslovakia.sk/sk/ii-rocnik-konferencie-unie-offshore-poradcu&tisk=1>>.

Plnenie príjmov štátneho rozpočtu SR podľa rokov. 2009. [2010-03-13]. Dostupné na: <http://www.drsrc.sk/drsrc/slovak/statistiky/plnenie_sr/>

Ukazovatele ekonomického vývoja SR. 2010. [2010-03-13]. Dostupné na: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=19>>

Makroekonomické indikátory. 2009. Aktualizované 18. 12. 2009. [2010-03-14]. Dostupné na: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=105>>

Vývoj medzročného rastu HDP. 2009. [2010-03-13]. Dostupné na: <<http://www.infostat.sk/ELIS/ekon/ekonmenu.html>>

Zákon o štátnom rozpočte na rok 2010 – schválený NR SR. Príloha č. 3. 2009. [2010-03-28]. Dostupné na: <http://www.finance.gov.sk/Components/Category Documents/s_LoadDocument.aspx?categoryId=7386&documentId=3868>

Prílohy

- Príloha 1: Deficit verejných financií vo vybraných krajinách v období 1991-2008 (%HDP)
- Príloha 2: Deficit verejných financií v nových členských krajinách EÚ v období 1991-2008 (%HDP)
- Príloha 3: Deficit verejných financií vo vybraných nových členských krajinách EÚ vs. EÚ 12
Rast reálneho HDP v nových členských krajinách EÚ vs. EÚ 12
- Príloha 4: Daňové a odvodové zaťaženie v období 1995 – 2005 (ako % HDP)
- Príloha 5: Hlavné ekonomické ukazovatele v krajinách EÚ 1992 – 2010; HDP
- Príloha 6: Hlavné ekonomické ukazovatele v krajinách EÚ 1992 –2010; Zamestnanosť
- Príloha 7: Hlavné ekonomické ukazovatele v krajinách EÚ 1992 – 2010; Inflácia
- Príloha 8: CD médium – diplomová práca v elektronickej podobe

Deficit verejných financií vo vybraných krajinách v období 1991 – 2008 (% HDP)

	Deficit verejných financií vo vybraných krajinách (% HDP v trhových cenách podľa EDP)																										
	BE	DE	IE	EL	ES	FR	IT	LU	MT	NL	AT	PT	FI	EA15	EA12	DK	SE	UK	SE	UK	EU27	EU15	US	JP			
1991	-7,2	-2,9	-2,8	-10,1	-	-2,9	-11,4	0,7	-	-2,7	-2,9	-7,2	-1,0	-	-	-2,9	-	-3,1	-	-3,1	-	-	-	-5,0	1,8		
1992	-7,9	-2,5	-2,9	-11,2	-	-4,5	-10,4	-0,2	-	-4,2	-2,0	-4,5	-5,5	-	-	-2,6	-	-6,5	-	-6,5	-	-	-	-5,8	0,8		
1993	-7,2	-3,0	-2,7	-12,2	-	-6,4	-10	1,5	-	-2,8	-4,4	-7,7	-8,3	-	-	-3,8	-11,2	-7,9	-11,2	-7,9	-	-	-	-5,0	-2,4		
1994	-4,9	-2,3	-2,0	-8,4	-	-5,4	-9,1	2,5	-	-3,5	-4,8	-7,3	-6,7	-	-	-3,3	-9,1	-6,8	-9,1	-6,8	-	-	-	-3,6	-3,8		
1995	-4,4	-3,2	-2,0	-9,3	-6,5	-5,5	-7,4	2,4	-4,2	-4,3	-5,7	-5,0	-6,2	-	-5,0	-2,9	-7,4	-5,9	-7,4	-5,9	-	-	-5,1	-3,2	-4,7		
1996	-3,8	-3,3	-0,1	-6,8	-4,8	-4,0	-7,0	1,2	-8,0	-1,9	-3,9	-4,5	-3,5	-	-4,2	-1,9	-3,2	-4,2	-3,2	-4,2	-	-	-4,2	-2,2	-5,1		
1997	-2	-2,6	1,1	-6,0	-3,4	-3,3	-2,7	3,7	-7,7	-1,2	-1,8	-3,5	-1,2	-	-2,7	-0,5	-1,6	-2,2	-1,6	-2,2	-	-	-2,5	-0,8	-4,0		
1998	-0,8	-2,2	2,4	-3,9	-3,2	-2,6	-2,8	3,4	-9,9	-0,9	-2,3	-3,4	1,7	-2,3	-2,3	0	1,1	-0,1	1,1	-0,1	-0,1	-1,9	-1,7	0,4	-11,2		
1999	-0,5	-1,5	2,7	-3,1	-1,4	-1,8	-1,7	3,4	-7,7	0,4	-2,2	-2,8	1,6	-1,4	-1,4	1,3	1,3	0,9	1,3	0,9	-1,0	-0,8	0,9	-7,4			
2000	-0,1	1,3	4,7	-3,7	-1,0	-1,5	-0,8	6,0	-6,2	2,0	-1,7	-2,9	6,9	0	0	2,3	3,7	3,6	3,7	3,6	0,6	0,8	1,6	-7,6			
2001	-0,6	-2,8	0,9	-4,5	-0,6	-1,5	-3,1	6,1	-6,4	-0,2	0	-4,3	5,0	-1,8	-1,8	1,5	1,6	0,5	1,6	0,5	-1,4	-1,2	-0,4	-6,3			
2002	0	-3,7	-0,4	-4,7	-0,5	-3,1	-2,9	2,1	-5,5	-2,1	-0,6	-2,9	4,1	-2,5	-2,5	0,2	-1,2	-2,0	-1,2	-2,0	-2,5	-2,3	-3,8	-8,0			
2003	0	-4,0	0,4	-5,6	-0,2	-4,1	-3,5	0,5	-9,8	-3,1	-1,4	-2,9	2,6	-3,1	-3,0	0	-0,9	-3,3	-0,9	-3,3	-3,1	-3,0	-4,9	-7,9			
2004	0	-3,8	1,4	-7,4	-0,3	-3,6	-3,5	-1,2	-4,6	-1,7	-3,7	-3,4	2,4	-2,9	-2,9	1,9	0,8	-3,4	0,8	-3,4	-2,8	-2,8	-4,4	-6,2			
2005	-2,3	-3,4	1,6	-5,1	1,0	-2,9	-4,2	-0,1	-3,0	-0,3	-1,5	-6,1	2,9	-2,5	-2,5	5,0	2,2	-3,4	2,2	-3,4	-2,5	-2,4	-3,6	-6,7			
2006	0,3	-1,6	3,0	-2,6	1,8	-2,4	-3,4	1,3	-2,5	0,5	-1,5	-3,9	4,1	-1,3	-1,3	4,8	2,3	-2,6	2,3	-2,6	-1,4	-1,3	-2,6	-1,4			
2007	-0,2	0	0,3	-2,8	2,2	-2,7	-1,9	2,9	-1,8	0,4	-0,5	-2,6	5,3	-0,6	-0,6	4,4	3,5	-2,9	3,5	-2,9	-0,9	-0,8	-3,0	-1,6			
2008	-0,4	-0,5	-1,4	-2	0,6	-2,9	-2,3	2,4	-1,6	1,4	-0,7	-2,2	4,9	-1,0	-1,0	3,9	2,7	-3,3	2,7	-3,3	-1,2	-1,2	-5,1	-1,9			

Prameň: Európska komisia.

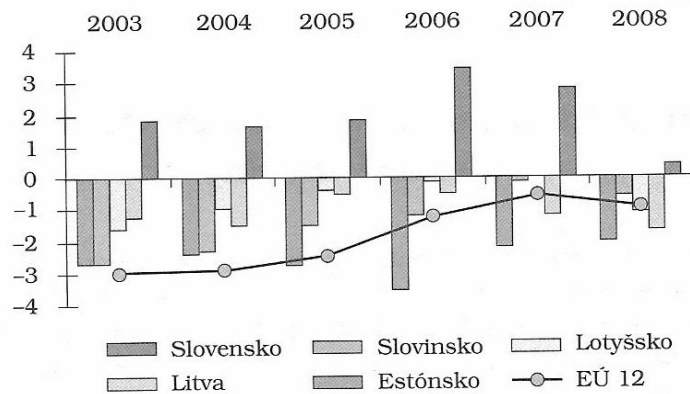
Deficit verejných financií v nových členských krajinách EÚ v období 1991 – 2008 (% HDP)

	Deficit verejných financií vo vybraných krajinách (% HDP v trhových cenách podľa EDP)																
	EA 15	EA 12	CZ	EE	LV	LT	HU	PL	RO	SK	EU 27	EU 15	HR	MK	TR	US	JP
1991	-	-	-	-	5,7	-	-	-8,5	-	-	-	-	-	-	-	-5,0	1,8
1992	-	-	-	-	-0,5	-	-	-6,4	-	-	-	-	-	-	-	-5,8	0,8
1993	-	-	-	9,7	2,2	-0,8	-	-4,1	-	-31,0	-	-	-	-	-	-5,0	-2,4
1994	-	-	-	4,4	-1,3	-0,9	-	5,8	-	-6,1	-	-	-	-	-	-3,6	-3,8
1995	-8,5	-5,0	-13,4	1,1	-2,0	-1,6	-	-4,4	-	-3,4	-	-5,1	-	-	-	-3,2	-4,7
1996	-1,1	-4,2	-3,3	-0,4	-0,5	-3,3	-4,6	-4,9	-	-9,9	-	-4,2	-	-	-	-2,2	-5,1
1997	-2,4	-2,7	-3,8	2,2	1,4	-11,9	-6,1	-4,6	-	-6,3	-	-2,5	-	-	-	-0,8	-4,0
1998	-2,4	-2,3	-5,0	-0,7	0	-3,1	-8,0	-4,3	-3,2	-5,3	-1,9	-1,7	-	-	-	0,4	-11,2
1999	-2,0	-1,4	-3,7	-3,5	-3,9	-2,8	-5,4	-2,3	-4,5	-7,1	-1,0	-0,8	-	-	-	0,9	-7,4
2000	-3,8	0	-3,7	-0,2	-2,8	-3,2	-2,9	-3,0	-4,6	-12,2	0,6	0,8	-	-	-	1,6	-7,6
2001	-4,2	-1,8	-5,7	-0,1	-2,1	-3,6	-4,0	-5,1	-3,3	-6,5	-1,4	-1,2	-	-	-	-0,4	-6,3
2002	-2,5	-2,5	-6,8	0,4	-2,3	-1,9	-8,9	-5,0	-2,0	-8,2	-2,5	-2,3	-	-	-	-3,8	-8,0
2003	-2,7	-3,1	-6,6	1,8	-1,6	-1,3	-1,2	-6,3	-1,5	-2,7	-3,1	-3,0	-	-	-	-4,9	-7,9
2004	-2,3	-2,9	-3,0	1,6	-1,0	-1,5	-6,5	-5,7	-1,2	-2,4	-2,8	-2,8	-4,3	0	-4,5	-4,4	-6,2
2005	-1,5	-2,5	-3,6	1,8	-0,4	-0,5	-7,8	-4,3	-1,2	-2,8	-2,5	-2,4	-4,0	0,2	-0,6	-3,6	-6,7
2006	-1,2	-1,3	-2,7	3,4	-0,2	-0,5	-9,2	-3,8	-2,2	-3,6	-1,4	-1,3	-2,5	-0,5	-0,1	-2,6	-1,4
2007	-0,1	-0,6	-1,6	2,8	0	-1,2	-5,5	-2,0	-2,5	-2,2	-0,9	-0,8	-1,6	0,7	-1,1	-3,0	-1,6
2008	-0,6	-1,0	-1,4	0,4	-1,1	-1,7	-4,0	-2,5	-2,5	-2,0	-1,2	-1,2	-2,2	-1,5	-1,4	-5,1	-1,9

Prameň: Európska komisia.

Príloha 3

Deficit verejných financií vo vybraných nových členských krajinách EÚ vs. EÚ 12

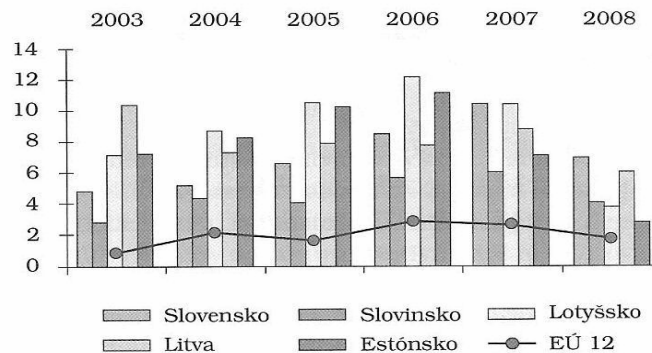

Prameň: Európska komisia.

Deficit						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Slovensko	-2,7	-2,4	-2,8	-3,6	-2,2	-2,0
Slovinsko	-2,7	-2,3	-1,5	-1,2	-0,1	-0,6
Lotyšsko	-1,6	-1,0	-0,4	-0,2	0	-1,1
Litva	-1,3	-1,5	-0,5	-0,5	-1,2	-1,7
Estónsko	1,8	1,6	1,8	3,4	2,8	0,4
EÚ 12	-3,0	-2,9	-2,5	-1,3	-0,6	-1,0

Prameň: Európska komisia.

Rast reálneho HDP v nových členských krajinách EÚ vs. EÚ 12

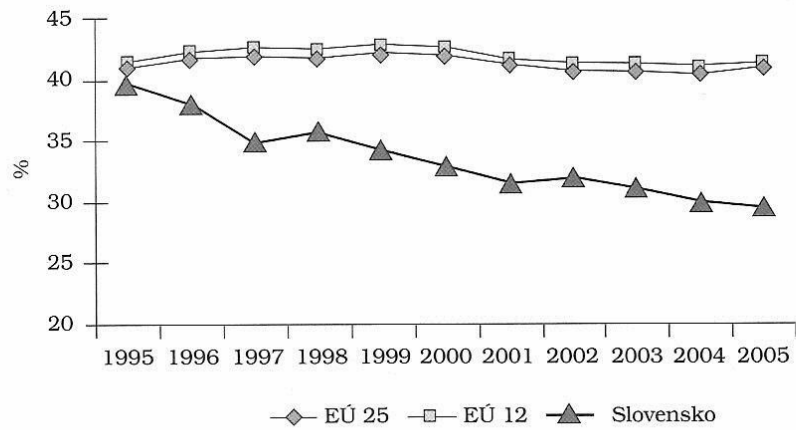
Prameň: Európska komisia.

Reálny rast HDP						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Slovensko	4,8	5,2	6,6	8,5	10,4	7,0
Slovinsko	2,8	4,4	4,1	5,7	6,1	4,2
Lotyšsko	7,2	8,7	10,6	12,2	10,3	3,8
Litva	10,3	7,3	7,9	7,7	8,8	6,1
Estónsko	7,2	8,3	10,2	11,2	7,1	2,7
EÚ 12	0,8	2,1	1,6	2,8	2,6	1,7

Prameň: Európska komisia.

Príloha 4

Daňové a odvodové zaťaženie v období 1995 – 2005 (ako % HDP)

Prameň: OECD

Daňové a odvodové zaťaženie 1995 – 2005 (ako % HDP)											
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EÚ 25	41,1	41,7	41,9	41,9	42,3	42,1	41,2	40,6	40,6	40,5	40,9
EÚ 12	41,4	42,2	42,6	42,4	42,9	42,6	41,7	41,2	41,2	40,9	41,2
Slovensko	39,7	38,1	35,1	35,7	34,3	33,0	31,6	32,0	31,1	30,0	29,5

Prameň: OECD

HDP v stálych cenách (ročná % zmena)

	5-ročný priemer							Odhady 2008	Prognózy 2009	Scenár nezmenená politika 2010
	1992 – – 1996	1997 – – 2001	2002 – – 2006	2004	2005	2006	2007			
BE	1,5	2,6	2,1	3,0	1,8	3,0	2,8	1,3	-1,9	0,3
DE	1,4	2,1	0,9	1,2	0,8	3,0	2,5	1,3	-2,3	0,7
IE	5,9	9,1	5,5	4,7	6,4	5,7	6,0	-2,0	-5,0	0,0
EL	1,1	3,8	4,3	4,9	2,9	4,5	4,0	2,9	0,2	0,7
ES	4,5	4,4	3,3	3,3	3,6	3,9	3,7	1,2	-2,0	-0,2
FR	1,2	3,0	1,7	2,5	1,9	2,2	2,2	0,7	-1,8	0,4
IT	1,2	2,0	0,9	1,5	0,6	1,8	1,5	-0,6	-2,0	0,3
CY	5,5	4,2	3,3	4,2	3,9	4,1	4,4	3,6	1,1	2,0
LU	2,6	6,3	4,4	4,5	5,2	6,4	5,2	1,0	-0,9	1,4
MT	5,0	3,4	2,0	1,2	3,5	3,2	3,9	2,1	0,7	1,3
NL	2,5	3,7	1,6	2,2	2,0	3,4	3,5	1,9	-2,0	0,2
AT	1,8	2,6	2,2	2,5	2,9	3,4	3,1	1,7	-1,2	0,6
PT	1,6	3,7	0,7	1,5	0,9	1,4	1,9	0,2	-1,6	-0,2
SI	2,0	4,2	4,3	4,3	4,3	5,9	6,8	4,0	0,6	2,3
SK	-	2,7	5,9	5,2	6,5	8,5	10,4	7,1	2,7	3,1
FI	1,3	4,6	3,0	3,7	2,8	4,9	4,5	1,5	-1,2	1,2
e area	1,5	2,8	1,7	2,2	1,7	2,9	2,7	0,9	-1,9	0,4
BG	-2,8	2,0	5,7	6,6	6,2	6,3	6,2	6,4	1,8	2,5
CZ	2,3	1,2	4,6	4,5	6,3	6,8	6,0	4,2	1,7	2,3
DK	2,6	2,4	1,8	2,3	2,4	3,3	1,6	-0,6	-1,0	0,6
EE	-	6,6	8,4	7,5	9,2	10,4	6,3	-2,4	-4,7	1,2
LV	-8,7	6,3	9,0	8,7	10,6	12,2	10,3	-2,3	-6,9	-2,4
LT	-8,4	5,0	8,0	7,4	7,8	7,8	8,9	3,4	-4,0	-2,6
HU	0,6	4,6	4,3	4,8	4,0	4,1	1,1	0,9	-1,6	1,0
PL	4,9	4,4	4,1	5,3	3,6	6,2	6,7	5,0	2,0	2,4
RO	1,4	-0,9	6,2	8,5	4,2	7,9	6,2	7,8	1,8	2,5
SE	1,2	3,3	3,2	4,1	3,3	4,2	2,5	0,5	-1,4	1,2
UK	2,5	3,4	2,5	2,8	2,1	2,8	3,0	0,7	-2,8	0,2
EU	1,4	2,9	2,0	2,5	2,0	3,1	2,9	1,0	-1,8	0,5
US	3,3	3,5	2,7	3,6	2,9	2,8	2,0	1,2	-1,6	1,7
JP	1,4	0,5	1,7	2,7	1,9	2,0	2,4	-0,1	-2,4	-0,2

BG – Bulharsko; EE – Estónsko; ES – Španielsko; GR – Grécko; LT – Litva; LV – Lotyšsko; MK – Macedónsko; PT – Portugalsko; SI – Slovinsko; TR - Turecko (Prameň: Muchová, E. – Lisý, P. 2009)

Hlavné ekonomické ukazovatele v krajinách EÚ 1992 – 2010

Zamestnanosť (ročná % zmena)

	5-ročný priemer							Odhady 2008	Prognózy 2009	Scenár nezmenená politika 2010
	1992 – – 1996	1997 – – 2001	2002 – – 2006	2004	2005	2006	2007			
BE	0,1	1,3	0,7	0,7	1,3	1,4	1,8	1,5	-0,7	-0,9
DE	-1,4	0,0	-0,7	-0,4	-0,5	0,2	1,6	1,3	-0,8	-0,5
IE	2,5	5,6	3,2	3,1	4,7	4,3	3,6	-0,9	-4,0	-1,5
EL	1,0	0,7	1,7	2,3	1,0	2,1	1,3	0,8	-0,1	0,2
ES	-0,3	4,1	2,8	2,7	3,2	3,2	3,0	-0,7	-3,9	-2,0
FR	-0,5	1,7	0,5	0,1	0,6	0,8	1,4	0,8	-1,9	-0,7
IT	-0,9	1,1	0,8	0,4	0,2	1,7	1,0	0,3	-1,8	-0,2
CY	-	1,6	3,0	3,8	3,6	1,8	3,2	2,0	0,1	1,0
LU	2,5	4,7	2,8	2,2	2,9	3,6	4,5	4,8	1,8	0,0
MT	1,5	0,8	0,7	-0,6	1,3	1,3	3,0	1,1	0,2	0,5
NL	1,0	2,4	-0,1	-1,0	0,0	1,0	2,3	1,8	-0,2	-1,0
AT	0,0	0,8	0,6	0,6	1,2	1,4	1,8	1,6	-0,8	-0,4
PT	-0,8	2,1	0,0	-0,1	-0,3	0,5	0,0	0,6	-0,9	-0,2
SI	-	0,2	0,6	0,3	-0,1	1,5	3,0	1,8	-0,8	0,4
SK	-	-1,1	0,9	-0,2	1,4	2,3	2,1	2,3	0,1	0,4
FI	-2,3	2,3	0,9	0,4	1,4	1,8	2,2	1,4	-1,5	-0,3
€ area	-0,6	1,4	0,6	0,5	0,7	1,4	1,7	0,7	-1,6	-0,7
BG	-1,6	-0,4	2,4	2,6	2,7	3,3	2,8	3,2	0,9	0,7
CZ	-	-0,8	0,4	0,1	1,1	1,7	2,7	1,1	-0,2	-0,5
DK	0,1	1,0	0,3	-0,6	1,0	2,0	2,7	0,2	-1,7	-1,8
EE	-	-1,3	1,9	0,1	1,8	5,6	0,4	-0,8	-4,0	-1,1
LV	-7,4	0,3	2,2	1,1	1,7	4,7	3,5	1,0	-5,1	-2,8
LT	-2,7	-2,1	2,0	0,0	2,5	1,7	1,9	-1,7	-3,9	-1,6
HU	-	1,3	0,3	-0,5	0,4	0,9	-0,1	-1,2	-2,0	-0,4
PL	-	-1,0	0,5	1,3	2,3	3,3	4,5	3,0	-0,6	-0,8
RO	-2,8	-1,8	-1,1	-1,7	-1,5	0,7	0,4	1,1	0,0	0,5
SE	-1,9	1,4	0,1	-0,7	0,3	1,7	2,2	0,7	-1,9	-1,3
UK	0,0	1,2	0,9	1,0	1,0	0,9	0,7	0,5	-2,8	0,6
EU	-	0,9	0,6	0,5	0,8	1,5	1,7	0,9	-1,6	-0,5

Inflácia* (ročná % zmena)

	5-ročný priemer							Odhady 2008	Prognózy 2009	Scenár nezmenená politika 2010
	1992 – – 1996	1997 – – 2001	2002 – – 2006	2004	2005	2006	2007			
BE	1,8	1,7	2,0	1,9	2,5	2,3	1,8	4,5	1,1	2,0
DE	2,4	1,2	1,6	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8	0,8	1,4
IE	2,6	3,0	3,2	2,3	2,2	2,7	2,9	3,1	0,7	1,8
EL	11,6	3,7	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2	2,5	2,7
ES	4,9	2,4	3,3	3,1	3,4	3,6	2,8	4,1	0,6	2,4
FR	1,6	1,2	2,1	2,3	1,9	1,9	1,6	3,2	0,8	1,5
IT	5,1	2,1	2,4	2,3	2,2	2,2	2,0	3,5	1,2	2,2
CY	–	2,7	2,6	1,9	2,0	2,2	2,2	4,4	2,0	2,3
LU	2,8	1,9	2,9	3,2	3,8	3,0	2,7	4,1	0,6	2,5
MT	–	3,1	2,5	2,7	2,5	2,6	0,7	4,0	1,9	2,2
NL	2,4	2,6	2,1	1,4	1,5	1,7	1,6	2,2	1,9	1,8
AT	2,8	1,3	1,7	2,0	2,1	1,7	2,2	3,3	1,2	1,6
PT	5,7	2,7	2,9	2,5	2,1	3,0	2,4	2,7	1,0	2,0
SI	45,8	8,0	4,3	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5	0,9	2,8
SK	–	8,5	5,3	7,5	2,8	4,3	1,9	4,0	2,9	3,5
FI	1,9	1,9	1,1	0,1	0,8	1,3	1,6	3,9	1,8	1,8
€ area	3,6	1,8	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	1,0	1,8
BG	80,5	–	5,5	6,1	6,0	7,4	7,6	12,0	5,4	4,8
CZ	11,2	5,6	1,5	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3	2,6	2,3
DK	1,7	2,1	1,8	0,9	1,7	1,9	1,7	3,6	1,6	1,9
EE	–	6,1	3,3	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6	3,2	2,7
LV	–	3,9	4,9	6,2	6,9	6,6	10,1	15,3	6,8	2,4
LT	–	3,9	1,4	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1	5,6	4,8
HU	–	12,3	4,8	6,8	3,5	4,0	7,9	6,1	2,8	2,2
PL	31,6	9,8	1,9	3,6	2,2	1,3	2,6	4,2	2,9	2,5
RO	117,3	63,2	12,9	11,9	9,1	6,6	4,9	7,9	5,7	4,0
SE	3,1	1,5	1,5	1,0	0,8	1,5	1,7	3,3	0,7	1,0
UK	3,4	1,3	1,7	1,3	2,1	2,3	2,3	3,4	0,1	1,1
EU	20,9	4,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,4	3,7	1,2	1,9
US	2,3	1,8	2,4	2,6	2,9	2,8	2,6	3,4	0,4	0,7
JP	0,2	–0,2	–0,8	–0,7	–0,8	–0,2	–0,4	0,6	–1,4	–0,5

* Spotrebiteľské ceny (harmonizovaný index) pre EÚ od roku 1996. Inak je použitý deflátor súkromnej spotreby.

Prameň: Muchová, E. – Lisý, P. 2009

CD médium – diplomová práca v elektronickej podobe